

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM OKULLARI İKİNCİ KADEME PROGRAMI
RESİM-İŞ DERSİNDE MÜZE EĞİTİMİNİN YERİ VE ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Hazırlayan

Fatih VAROL

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Adnan TEPECİK

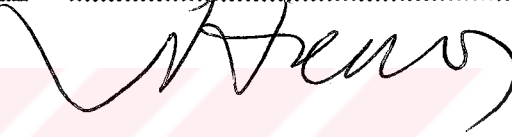
122528

122528

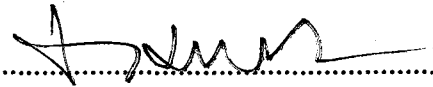
Ankara - 2001

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ę¼'ne

Fatih Varol'a ait "Sanat Eğitiminde M¼zenin Yeri ve ¼nemi" adlı çalışma j¼rimiz tarafından Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Nihat BOYDAş

¼ye Doç.Dr. Adnan TEPECİK (Danışman)

¼ye Yrd. Doç.Dr. Mehmet şEREN

ÖZET

Tarih, kültürlerin taşıyıcısı; kültürler de uygarlıkların aynasıdır. Geçmiş veya yaşayan uygarlıkları değerlendirebilmek, kültürel yapılarını (miraslarını) incelemekle mümkün olabilir. Kültürün, en besleyici ve yaşamsal kaynağı “sanat” tır. Herhangi bir uygarlığı irdelerken başvurulmuş en önemli kaynak da yine sanat ve içinde barındırdığı değerlerdir. Uygarlıklar zaman içerisinde yok olsa veya değişse de, bıraktıkları kültürel yapıyı gün ışığına çıkartmak ancak sanatsal bulguların ilmi değerlendirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Zaman içinde sanat kavramsal ve kuramsal yapılanmasını, eğitsel değerlerin yardımıyla biçimlendirebilmiştir. Bir bakıma, sanatsal değerlerin biçimsel bir yapı kazanması, “eğitim” faktörüyle sağlanmıştır da denilebilir. Sanat, kendi bünyesinde, teorik olduğu kadar uygulamayı da barındıran bir yapılanmadır. Gerçek bütünlüğünü ise, uygulamalı alanlardan sağlayacağı destek ile bulabilecektir. Bireye verilecek “sanat eğitimi”nin, uygulamalı alanlarla desteklenmesi halinde, bilgi; fonksiyonel ve kalıcı bir anlam kazanır. Birey, edindiği teorik sanat eğitimi birikimlerini, doğru yöntemlerle hayatına uyarlayabildiği takdirde, kültürlerin sanatsal anlayışlarını da, olması gereken ve doğru bir yaklaşımla özümseyebilecektir.

İşte bu noktada, “müze eğitimi”nin kaçınılmaz gerekliliğinden bahsetmek yerinde bir yaklaşım (tutum) olacaktır. Müze eğitimi sayesinde zaten doğal yapısıyla her bölgesi ayrı bir müze olan Anadolu’nun ve yaşadığımız tüm dünyanın, kültürel açıdan daha iyi anlaşılması sağlanabilir.

Tezde, İlköğretim Okulları ikinci kademe programında yer alan Resim-İş dersi amaçlarının gerçekleştirilmesinde “Müze Eğitiminin” önemi; İlköğretim Okulları ikinci kademe Resim-İş dersi öğretmenleriyle yapılan görüşme sonucunda değerlendirilerek ortaya konulmuştur.

**POSITION AND IMPORTANCE OF THE MUSEUM EDUCATION IN
PRIMARY EDUCATION SECONDARY STEP PROGRAMME ART
EDUCATION LESSONS**

SUMMARY

History contains different cultures and these cultures reflect different civilizations. One can study the pool or the existing civilizations by means of their cultural structure. The most vital part of culture is “art”. The most important source that is needed in the study of a civilization is the data that these civilization embody. Even though civilizations disappear or change in time, the only way to bring out the cultural structure of these civilizations to daylight is possible through a scientific evaluation of artistic find

Art formalized its conceptual and theatrical structure by the help of educational values. It can also be said that education played a great role in the formalization of the artistic values. Art includes both practice as well as theory. Art will find its wholeness with the support of other applied areas. Knowledge will gain a functional and permanent meaning only if the individual is given on “art education” supported by the other applied areas. When the individual transforms his/her art education into life with the right methods, he will grasp the artistic understanding of cultures in the right manner.

It must be noted here that “museum education” is inevitable. The help of “museum education” will serve mankind in understanding of the cultural structure of the world we live in and Anatolia, whose all regions with their natural structure can be seen as a different museum.

In thesis, the importance of museum education which is realizing aims of art education lessons these are shown in primary education secondary step programme is exposing by evaluating with primary education secondary step programme art education lessons teachers.

ÖNSÖZ

Sanat; insanın var olduğu andan bu yana, kendisini, estetik endişelere dayalı anlatabilme çabasıdır. Sanat eğitimi, bireyin olduğu kadar toplumların da estetik açıdan eğitilerek, belli bir düzeye yükseltilmesini sağlama amacını güder. Sanat eğitiminin amaç ve gerekliliğinin özünde, insan ruhunun yüceltilmesi, bireylerin ruhsal ihtiyaçlarının doyurulması; estetik, dengeli, çağdaş, duyarlı bir toplum yaratılması hedeflenmektedir.

Müze kavramı, tarihsel bir olgu, pedagojik bir disiplin olduğu kadar, öğrenme ve sosyalleşme gibi bir çok ögeyi de kapsar. Müzeler, temel olarak toplamak, depolamak, bakım ve koruma sağlamak, sergilemek gibi işlemlerinin yanı sıra; sahip olduğu objeler çerçevesinde, eğitime doğrudan katkıda bulunabilecek yapıya sahiptir. Toplumun öğrenim ve eğitiminin gelişmesi, estetik olgusunun yerleşmesi, geçmişin ve yaşanan anın giderek geleceğin açıklanması, yorumlanması, toplumsal değişimlerin yönlendirilmesi ve halkın, eğlenirken gelişmesi ve zamanını değerlendirme biçimine dönüşmüştür. Müzeler, bu işlevleriyle toplumu yönlendiren ve eğiten eğitim kurumları olarak nitelik kazanmışlardır. Sadece Türkiye’de değil, dünyada da insanların müzelere olan bakış açıları, eğitime; özellikle “sanat eğitimi” ile yüksek bir düzeye ulaştırılabilir.

Tez çalışmamda, benden, değerli bilgi ve desteklerini esirgemeyen danışmanım Doç.Dr. Adnan TEPECİK’e, ayrıca Doç.Dr. Vedat ÖZSOY’a, Yrd.Doç. Yusuf Baytekin BALCI’ya, Yrd.Doç.Dr. Serap BUYURGAN’a, Arş.Gör.Dr. Teoman ÇIĞŞAR’a, Yzb.Bülent ÖZER’e, Öğretim Elemanı arkadaşlarıma ve her zaman yanımda olan, hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan sevgili anneme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Fatih VAROL

Ankara-2001

İÇİNDEKİLER

Jüri İmza Sayfası.....	i
Özet.....	ii
İngilizce Özet.....	iii
Önsöz.....	iv
İçindekiler	v

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu	1
Problem Cümlesi.....	2
Alt Problemler.....	3
Amaç.....	3
Sayıtlar.....	4
Sınırlamalar.....	4
Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

A) MÜZE, MÜZECİLİK VE TARİHSEL SÜREÇLER.....	7
1. Müzenin Tanımı.....	7
2. Müzeciliğin Tarihçesi.....	8
3. Türk Müzeciliğinin Tarihçesi.....	9
3.1. Müze-i Hümayun'un Kuruluşu.....	11
3.2. Osman Hamdi Bey	12
3.3. Askeri Müze.....	14
3.4. Cumhuriyet Döneminde Müzecilik.....	15
4. Müzelerin Önemi.....	16
5. Müzelerin Özellikleri.....	19
6. Müze Çeşitleri.....	20

B) SANAT EĞİTİMİ VE MÜZE.....	21
1. Sanat Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.....	21
2. Türkiye’de Sanat Eğitimi.....	26
3. Müze ve Eğitim.....	34
3.1. Müze Eğitimi Nasıl Verilmelidir.....	37
3.2. Eğitimcilerin Özellikleri.....	38
3.3. Müzede Sergileme ve Sunuş.....	40

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi.....	42
Evren.....	42
Örnekleme.....	43
Veri Toplama Teknikleri.....	43
Verilerin Analizi.....	44

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM.....	45
------------------------	----

BÖLÜM V

SONUÇ.....	51
------------	----

KAYNAKÇA.....	54
---------------	----

EKLER

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu

İnsanoğlu, doğası gereği, genellikle okuduklarına ve anlatılanlara değil, ama gördüklerine daha çok inanır. Uygarlıklar, yüzyılları kapsayan bir süreç içinde bugüne kadar ulaşmışlardır. Uygarlıklardan kalan en güvenilir tanıklar ise eserlerdir. Onlar insanların sanatlarının, zevklerinin, düşüncelerinin, inançlarının, davranışlarının, gelişmelerinin vb. geçmişten gelen serveti ya da mirasıdır.

Bir çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve çeşitli kültürleri bünyesinde yaşatmış olan Anadolu toprakları için, müze ve müzecilik olgusunun, diğer ülkelere göre çok daha fazla önem arzettiği kuşkusuzdur. Geleceğin muhasebesi için geçmişin bilinmesi gerekir; müzeler, insanlığın kendi geçmişidir. Müzeler, tarihi unutturmayan ve yaşatan kurumlardır; tarihin arşivi; laboratuvarı; kütüphanesi aynasıdır. Müzeler; insanoğlunun gelişmesine paralel olarak, binlerce yıldan beri olagelen keşif ve icatlara da tanıklık eder.

Dünya ülkelerindeki müzelerin ve müzeciliğin gelişmişlik seviyesi, o ülkelerin çağdaşlığının da bir ölçüsü olarak kabul edilmektedir. Ancak, çağdaşlaşma sürecindeki teknolojik gelişmeler, toplumlarda büyük değişiklikler oluşturmaktadır. İnsanların değer ölçüleri değişmekte, geleneksel kültür ile yeni kültür arasındaki bağlar ise kopmaktadır. Oysa, geçmişi anlamak, tarihe saygı duymak ve günün değerlerine önem vermek suretiyle bugünün gençlerinin yarının büyükleri olacağı, eğitimciler tarafından da kabul edilen bir gerçektir. Öğrencilerin müzeleri dolaşmaları, gelecekteki hayatlarını etkileyecek olan kişisel ilgilerini, zevklerini ve estetik anlayışlarını geliştirir. Öğrencilere müzeleri ziyaret alışkanlığı aşılacak, eğitimin, okul dışında da devam ettiği fikrinin benimsenmesini sağlar.

Bu çalışmada, müze eğitiminin İlköğretim programlarında yer alan Resim-İş derslerindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Resim-İş derslerinde müze eğitimi yoluyla tarihi eserler ve kültür varlıklarının tanıtımının sağlanması, tarihi eserler ve kültür varlıklarının korunması ve gözetilmesi duyarlılığının kazanılması, geçmişteki sanat ve kültür değerleriyle çağdaş estetik değerler arasında ilişki bilincinin sağlanması amaçları gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayla İlköğretim Okulları ikinci kademe programında yer alan Resim-İş derslerinde bu amaçların ne ölçüde gerçekleştirildiği ölçülmeye çalışılmıştır.

Günümüzde küreselleşmeyle birlikte Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin sadece teknolojik alanda değil; kendi sanatsal ve kültürel değerlerini de yitirmesi, gelişmiş ülkelerin etkisi altında kalması “ulus olma” varlığını da tehlikeye sokmaktadır. Bu nedenle her ülkenin sanatsal ve kültürel değerlerini koruması ve bu değerlerin çağdaş işlerlik kazandırılarak yaşatılması gerekliliği, eğitim sistemine önemli görev ve sorumluluk yüklemiştir. Resim-İş dersi; bilişsel, devinişsel aynı zamanda duyuşsal alanlarda söz konusu amaçların davranışlara dönüştürülmesinde ve bu anlamda genel eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesine de hizmet eden derstir. Bu çalışmada müze eğitiminin Resim-İş dersi programlarında yer alan amaçları ne ölçüde gerçekleştirdiği araştırılmıştır.

Problem Cümlesi

İlköğretim ikinci kademe programın da yer alan Resim-İş (Sanat) dersi amaçlarının gerçekleşmesinde “Müze Eğitimi”nin önemi var mıdır?

Alt problemler

Müze Eğitiminin

- 1- Tarihi eserler ve kültür varlıklarının tanıtılmasının sağlanmasında,
- 2- Tarihi eserler ve kültür varlıklarının korunması ve gözetilmesi duyarlılığının kazanılmasında,
- 3- Geçmişteki sanat ve kültür değerleriyle, çağdaş estetik değerler arasında ilişki bilincinin sağlanmasında, önemi var mıdır?

Amaç

Bu çalışmada, müze eğitiminin İlköğretim programlarında yer alan Resim-İş derslerindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Resim-İş derslerinde, müze eğitimi yoluyla tarihi eserler ve kültür varlıklarının tanıtımının sağlanması, tarihi eserler ve kültür varlıklarının korunması ve gözetilmesi duyarlılığının kazanılması, geçmişteki sanat ve kültür değerleriyle çağdaş estetik değerler arasında ilişki bilincinin sağlanması amaçları gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayla İlköğretim Okulları ikinci kademe programında yer alan Resim-İş derslerinde bu amaçların ne ölçüde gerçekleştirildiği ölçülmeye çalışılmıştır.

Günümüzde küreselleşmeyle birlikte Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin sadece teknolojik alanda değil, kendi sanatsal ve kültürel değerlerini de yitirmesi, gelişmiş ülkelerin etkisi altında kalması “ulus olma” varlığını da tehlikeye sokmaktadır. Bu nedenle her ülkenin sanatsal ve kültürel değerlerini koruması ve bu değerlerin çağdaş işlerlik kazandırılarak yaşatılması gerekliliği, eğitim sistemine önemli görev ve sorumluluk yüklemiştir. Resim-İş dersi; bilişsel, devinişsel aynı zamanda duyuşsal alanlarda söz konusu amaçların davranışlara dönüştürülmesinde ve bu anlamda genel eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesine de hizmet eden

derstir. Bu çalışmada müze eğitiminin Resim-İş dersi programlarında yer alan amaçları ne ölçüde gerçekleştirdiği araştırılmıştır.

Sayıtlar

- 1- Araştırma kapsamına alınan İlköğretim Okullarındaki Resim-İş dersi öğretmenleri sayı bakımından yeterli kabul edilmiştir.
- 2- Görüşme formu soruları hazırlanmadan önce Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Anabilim Dalı'nda görevli, daha önce İlköğretim Okullarında Resim-İş dersi öğretmenliği yapmış olan öğretim elemanlarıyla ön çalışma yapılarak problemler belirlenmiştir.
- 3- Görüşme formundaki sorular, araştırma, ölçme ve değerlendirme alanındaki uzman kişiler tarafından tetkik edilmiş ve görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır.
- 4- Araştırmaya katılan İlköğretim Okullarındaki Resim-İş dersi öğretmenleri görüşme sorularını gönüllü, samimi ve objektif olarak cevaplandırmışlardır.
- 5- Toplanan veriler geçerli ve güvenilir kabul edilmişlerdir.
- 6- Görüşme formunda yer alan sorular, araştırmada cevap aranacak sorular için yeterli kabul edilmiştir.

Sınırlamalar

- 1- Bu araştırmanın konusu, sanat eğitiminde müzenin yeri ve önemi ile sınırlıdır.
- 2- Araştırma Ankara ili, Polatlı ilçesinde 10 ilköğretim okulu, 15 Resim-İş dersi öğretmenleri ile sınırlıdır.
- 3- Araştırmanın konusunu oluşturan ilköğretim okulları ikinci kademe resim-İş dersi öğretmenlerinin sanat eğitiminde müzenin yeri ve önemi ile ilgili görüşleri, görüşme formunda yer alan sorularla sınırlıdır.

- 4- Araştırmaya veri toplamak için hazırlanan görüşme formu, sadece ilköğretim okulları ikinci kademe Resim-İş dersi öğretmenlerine yöneliktir ve 12 soru ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sanat: İnsanla nesnel gerçekler arasındaki estetik ilişkidir.

Sanat: Sanatçının kendini anlatma çabasıdır.

Sanat Eğitimi: Güzel Sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini kendine konu alan, kuramsal ve uygulamalı çalışmalarını bir arada yürüten, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimidir.

Müze: Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelere saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı.

Müzeoloji (Müzebilim): Müzelerin düzenlenmesi, içerdikleri nesnelere korunması ve sergilenmesi konularıyla ilgilenen bilimdir.

Müze Eğitimi: Müzelerin halk eğitim programlarını inceleyen bilim dalı.

Müzografi: Müze kurmak ve işletmesinin yapılmasıdır.

Etnoloji: İnsanların ırklara ayrılışını, bunların nereden çıktığını, oluşumunu, yeryüzüne yayılışını, aralarındaki bağlantıları ve onların niteliklerini inceleyip karşılaştıran ve sınıflayan bilim, budun bilimi irkiyat.

Antropoloji: İnsanın kökenini, evrimini, biyolojik özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilimi.

Etnografya: Kavimleri karşılaştırarak inceleyen, kültür oluşumlarını araştıran bilim, budun betimi, kavmiyat.

Arkeoloji: Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserleri tarih ve sanat açısından inceleyen bilim.

Koleksiyon: Öğrenme yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelere bütünü.

Kültür: 1) Tarihi, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin. 2) Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce veya sanat eserlerinin bütünü. 3) Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçim. 4) Bireyin kazandığı bilgi.

Uygarlık: 1) Uygar olma durumu, medeniyet, medenilik. 2) Bir ülkenin, maddi ve manevi varlıklarının, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü.

BÖLÜM II

A) MÜZE, MÜZECİLİK VE TARİHSEL SÜREÇLERİ

1. Müzenin Tanımı

"Müze" sözcüğü, eski Yunan'ca "Mouseion" kelimesinden türemiştir. Aynı kelime "Museum" şeklinde Latinceye ve diğer batı ve dünya uluslarının dillerine geçmiştir; İngilizce ve Almanca'da Museum, Fransızca'da Musee olarak kullanılmaktadır.(Gerçek,1999:1)

Enver Şapolyo (1936:5) müze kelimesinin; eski Yunanlılar'ın Müz denilen, güzel sanatları himaye eden kızlara verilen isimden alınmış olduğunu ve bunlara mahsus bir tepede müze adlı bir binanın meydana getirilmiş olduğunu, müzenin, müzelerin mabedi anlamında olduğunu ifade etmektedir.

Müze, tarih öncesi ve tarih devletlerine ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili yer üstünde yer altında ve su altındaki tüm taşınır ve taşınmaz belgeler olarak nitelenen kültür varlıklarını saptayan, bilimsel metotlarla açığa çıkaran, inceleyen ve akademik düzeyde değerlendiren, bir laboratuvar gibi dikkatli ve hassas çalışan, kültür varlıklarını koruyan, tanıtan sürekli ve geçici olarak sergileyen, çalışmaların bilimsel sonuçlarını yayımlayan, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki ilgisini ve sanat zevkini yükselten, çok hızlı bir şekilde gelişen teknoloji karşısında kaybolmaya yüz tutan geleneksel kültürü, yabancı kültür şoklarından korumada ve dünya görüşünü geliştirmede her yaştan insana ömür boyu yardımcı ve etken olan, faaliyeti sürekli bir kültür, bilim ve eğitim kurumudur (Akurgal,1998:52).

Riviere'nin tanımına göre (1962), kültürel değerlere sahip bir bütünü çeşitli araçlarla korumak, incelemek, değerlendirmek ve öncelikle halkın estetik beğenisinin yükselmesi ve eğitimi için sergilemek amacıyla kamu yararına çalışan, sanata, bilime, tarihe, sağlığa, teknolojiye ait koleksiyonları bulunan sürekli kurumlardır.

2. Müzeciliğin Tarihçesi

Müzelerin çok eskilere dayanan bir geçmişinden de bahsedilmektedir. E.B. ŞAPOLYO'ya göre (1936:9); Atina'dan İskenderiye'ye gelen Demtiriyos adındaki Faliron'lu bir filozof, İskenderiye'de büyük bir kütüphane ve müze kurma düşüncesini kral Putoleme'ye kabul ettirerek bunu gerçekleştirebilir.

Dünyada ilk müzenin de M.Ö. üçüncü asırda oluştuğu kabul edilen görüşler arasındadır.

Atina İskenderiye ve Bergama'da ilk müzelerin kurulmasından sonra, ortaçağda da müze fikri insanların ihtiyacı halinde ortaya çıkmıştır. Fakat müzeler bu dönemlerde şahıslara ait olmuşlardır. Bu nedenle müzelerle halkın bağlantısı olamamış, bu insanlar kendilerinden önce yaşamış insanların tarihine, zevkine ve sanatçıları tanıma fırsatını bulamamışlardır. Bu durum halkın içinden yetişecek sanatçıya görüş açısı vermekten uzak olmuştur. Her ne kadar eserlerin tek elde kendi zevklerine uygun ve sadece kendilerinin ve dostlarının görebileceği şekilde de gerçekleştirilmiş olsa, sonuç olarak eserlerin bir arada toplanmasına ve korunmasına hizmet etmiştir (Karaduman,1998:36).

Bu da gösteriyor ki, gereklilikler her ne şekilde olursa olsun ortaya çıkmakta, insanın biyolojisinde ve düşüncesinde şekillenip hayat bulmaktadır.

Bilindiği üzere yeniçağ dediğimiz, sanatsal faaliyetlerin yeşerdiği, düşüncenin, muhakemenin önem kazandığı bir devir olmuştur. Bu çağı baştan sona kuşatan Rönesans gibi bir olay ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla müze ve müzecilik faaliyetlerinin artması da kaçınılmazdır.

Avrupa'da kralların saraylarında sakladıkları veya korudukları eserler olduğu gibi Türkler' de de hükümdarların korumaya aldıkları eserler olmuştur.

Büyük fetihler yapan hakanlar her yerden aldıkları ganimetleri, çeşitli kralların tahtlarını ve kıymetli eşyalarını ve kendi atalarının altın sanat eserlerini de saklamışlardır. Selçuklular da kıymetli ve tarihi eserleri Konya'da toplamışlardır. Osmanlı padişahlarının hepsi de saraylarında antika eserleri toplamışlardır (Şapolyo,1936:18).

Elbette bu tür eski eserleri toplamaları genel bir müzecilik anlayışı kapsamında gerçekleşmemiştir. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi, tüm bu girişimler geleceğin müzelerine temel olmuşlardır.

3. Türk Müzeciliğinin Tarihçesi

Bütün Avrupa'da olduğu gibi Türkler'de de güzel sanatlara ait kıymetli eşyaları toplamak, koruma fikri, en zengin olan yerde yani sarayda uygulanmaya başlıyor.

Eski dilde Asar-i Atika günümüz kullanımıyla Arkeoloji müzelerinin kuruluşu Avrupa'da eskilere dayanmaktadır. Türkler' de ise çok yakın tarihlere dayanmaktadır (Gerçek,1999:145). Selçuklu döneminde Alaattin Keykubat, Konya'nın imarı sırasında ele geçen antik çağ sanat eserlerini surların dış duvarlarına monte ederek, adeta sergilemişlerdir. Bir bakıma müzeci bir anlayış olarak düşünülürse, Selçuklular döneminde ilk müzecilik denemesi yapılmıştır da denebilir. Selçuklu sultanları tarih ve sanat eserlerine önem verdiklerini biliyoruz çünkü sanat eserlerinin korunması için fermanlar çıkardıkları bilinmektedir. Uygur ve Selçuklu saraylarında armağanların saklandığı ve bunlar için odalar ayrıldığı bilinmektedir (Akurgal,1998:121).

“Anadolu toprakları daima bir medeniyet kaynağı ve kültür yatağı olmuştur. En eski zamanları yad ile bu geçmiş zamanların şimdiki benzerliklerini göstererek insanı şaşırtan tarih, Milattan önce, Bergama'da Antakya'da, bir çok yerlerde ve sonraları da Bizans'ta müzeler mevcut olduğunu öğretiyor” (Hisar,1956:261).

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethinden sonra birçok eserin korunmasını emretmiş, mozaik ve fresklerin sökülmesini önlemiş özellikle Ayasofya ve Kariye camiiin günümüze kadar gelebilmesini sağlamıştır (Gerçek:1999,152). Osmanlı devrinde Topkapı sarayına yüzyıllarca değerli eşyalar, ganimetler, hediyeler gönderilmiştir. Bu eşya ve hediyelerin kullanılanları dışındakiler sarayın demirbaşına geçirilmiş ve saklanmıştır. Ayrıca eski eserlerin korunma amacıyla depolanarak

korundukları bilinmektedir. Sistemli bir koruma şekli olmasa da günümüze ulaşmış olması açısından önemlidir.

Özellikle savaşla ilgili eşyalar, ganimetler ve diğer ülkelerden gelen hediyelerin saklanmış olması bugünkü Askeri Müzenin temelini oluşturmuştur (Gerçek,1999:160).

Ayrıca çeşitli mimari eserler de geçmiş çağların ve medeniyetlerin kalıntıları olan taş organların malzeme olarak ikinci defa kullanıldıkları görülür. Toplama malzemenin bu şekilde kullanımı, hem korunmuş olması hem de yeni bir mimari üslupla birleşmesi müzeci bir tutumu anımsatmaktadır.

“Türk müzelerinin büyük bir kısmı, müze yapılmamış binalarda, eski cami, medrese ve imaretlerde kurulmuştur. Eski bir tarihe malik olan bu binalar, içlerinde ancak bir müzenin yerleşmesi sayesinde harap olmaktan, hatta belki de tamamen yıkılmaktan kurtulabilmişlerdir” (Eyice,1956:267)

“Türk müzeciliğinin temeli, Tanzimat’ın ilanından sonra 19. yy.’ ın ortalarında, Sultan Abdülmecid (1839-1861) yıllarında Tophane-i Amire Müşiri (Harbiye Nazırı) Fethi Ahmet Paşa’nın gayretiyle atılmıştır” (Eyice,1956:268) Bu müze sarayın avlusundaki St. Iren kilisesinde kurulmuş, eski eserler bölümünde, arkeolojik sanat eserleri diğer bölümünde eski adıyla Mecmua-ı Esliha-ı Atikka kısmında ise eski silahlar sergilenmiştir.

Burada toplanmış eserlerden dolayı müze adı ilk defa Ali Paşa’nın sadrazamlığı ve Saffet Paşa’nın Milli Eğitim Bakanlığı sırasında verilmiştir (19. yüzyılın ortaları). Koleksiyon Müze-i Hümayun adını almış ve başına 8 Temmuz 1869’da Galatasaray Sultanisi öğretmenlerinden Edward Goold adında bir İngiliz atanmıştır (Eyice,1956:1598). Edward Goold’un bir müze müdürü olarak önemli çalışmaları olmuştur. Elbette bu konuda dönemin Milli Eğitim Bakanı Saffet Paşa’nın katkıları önemlidir. Saffet Paşa ağustos-eylül 1871 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı iken Müze-i Hümayun’un yeniden düzenlenmesi için girişimlerde bulunmuş ve aynı zamanda Galatasaray Sultanisi’ni (1868), yeni binasında ikinci defa Darülfünun’u (1876), öğretmen yetiştirmek üzere de Darümuallimat’ı kurmuştur. Müzecilik konusunda ise illere genelgeler yollayarak, arkeolojik eserlerin toplanıp İstanbul’a gönderilmesini sağlamıştır. Tüm eserlerin İstanbul’da toplanıp derlenmesi elbette mümkün değildir, bunun yerine diğer illerde de müzelerin

kurulmasıdır ama biliyoruz ki, geç kalınmış bir kurumun henüz ilk aşamalarındaydık ve bu nedenle bu davranış şekli çok önemli ve olumludur. Saffet Paşa'ya bu konuda en çok Trablus valisi Ali Rıza Paşa ile Karabella Efendi, Selanik valisi Sabri Paşa, Girit'te Lasiti mutasarrıfı Kostaki Paşa Adossides ve Konya valisi Abdurrahman Paşa'nın yardımcı olduğu söylenmektedir (Eyice,1956:278).

Kimi kaynaklara göre; müzenin kurulup bir hayli eşya toplandıktan ve yenilerini çıkartmak için müracaatlar birbiri arkasına gelince, gerek kazı ve araştırma yapacak yabancıları kontrol etmek, gerek müze kanunu uyarınca onun için de ayrıca kazı ve araştırmada bulunmak gibi gayelerle 1874'te bir de müze mektebi açılmasına gerek duyulmuştur (Ergin,1977:709).

3.1. Müze-i Hümayun'un Kuruluşu

Milli Eğitim Bakanı olan A. Vefik Efendi, Paşa olunca harekete geçtiği ilk konulardan biri Müze-i Hümayun Müdürlüğü'nü yeniden kurmak ve başına Dr. Philipp Anton Dethier adında bir Almanı getirmek olmuştur (Cezar,1971:176). Dethier'in çok yönlü ve çalışkan olduğu bilinmektedir. Tarih, klasik filoloji, sanat tarihi, arkeoloji öğrenimi görmüştür. Resimle ilgilendiği de bilinmektedir. Dethier, eser toplatarak müzeyi zenginleştirmiştir. Bu dönemde çok ilginç olan bir gelişme söz konusudur. Arkeoloji tarihinde bir arkeolog olarak bilinen H. Schliemann 1873'te Truva'da bulduğu bazı eserleri Yunanistan'a götürmüştür. Geri getirebilmek için Dethier çok uğraşmış hatta Yunanistan'a kadar gitmiştir. Buna rağmen çok ilginçtir ki Osmanlı Devleti, yeni bir müzenin kurulmasında harcanmak üzere yüklü bir tazminat karşısında bu eserlerdeki hakkından vazgeçmiştir (Gerçek,1999:67).

1874 yılında ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi yayımlanmıştır, yani eski eserleri korumak amacıyla birtakım kurallar veya yasalar konulmuştur. Kimi kaynaklara göre bu nizamnamenin müze müdürü Dethier tarafından çıkarıldığı bahsedilmektedir, kimilerinde ise kimin çıkardığı belli değildir yani Dethier'den söz edilmemektedir. Ama bu nizamnamenin Dethier'in müdür olduğu dönemde çıkarıldığını biliyoruz.

Ayrıca bu olay H. Schliemann'ın eserleri Yunanistan'a götürmesinden sonra gerçekleşmiştir. Bu konuda en dikkat çekici nokta, kanunlar çıkıncaya kadar kazı yapan arkeologların istedikleri gibi eski eserleri yurt dışına çıkarabilme hakkına sahip olmalarıdır. Her ne kadar çıkarılan yönetmelik “eserlerin sadece üçte birinin bulunan tarafından götürülmesini” öngörse de kötünün iyisi şeklinde bir yorum yapabiliriz. Üstelik bu yönetmelik bile yabancılar tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Sürekli toplanmakta olan eserler için müze olarak başka bir binaya ihtiyaç duyulmuştur. Dethier'in yeni bir bina yapımı düşüncesi uygulanmayıp Çinili Köşk'ün kullanımı uygun görülmüştür. Maalesef Çinili Köşk müze olmak üzere yapılan değişikliklerde tahripler almıştır, hatta çinili duvarlara çivi çakılmaktan çekinilmemiştir (Gerçek,1999:71).

Yeni müze binasının yeniden düzenlenmesi, yapılan değişiklikler ve eserlerin taşınması, yeni müzenin ancak Ağustos 1880'de açılmasını olanaklı kılmıştır. Müzenin açılış töreni de bu tarihte gerçekleşmiştir (Gerçek,1999:72).

Dethier Türk müzeciliğinin gelişimi için çalışmalarda bulunmuştur, ancak bunlardan bazıları gerçekleşmiş bazıları ise gerçekleşmemiştir. Örneğin yeni müzenin açılışı için hazırladığı kitap şeklindeki katalog basılmamış, müzeye personel yetiştirmek üzere bir okulun açılması düşüncesi veya önerisi de gerçekleşmemiştir.

Elbette bugüne kadar gelinen aşamanın üzerine en önemli eklemeleri yapan, Türk müzeciliği açısından katkıları olan kişi, 1881 yılında Müze-i Hümayun müdürlüğüne atanmış olan Osman Hamdi Bey'dir (Eyice,1956:1602).

3.2. Osman Hamdi Bey (1842-1910)

1842 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlk öğrenimini mektebi maarifte yapmıştır. Babası memuriyeti sebebiyle Belgrad'a gitmiş, Osman Hamdi'yi de eğitimi için Viyana'ya göndermiştir. O. Hamdi Viyana'dan Paris'e hukuk eğitimi için gittiğinde (aynı anda mı belli değil) Paris güzel sanatlar okuluna gitmiştir. Ünlü

ressamların atölyelerinde çalışmıştır. Bu arada eski eserlerle ilgili dersleri de almıştır. Paris'te 9 yıl kalmıştır. 1869 yılında İstanbul'a dönmüştür (Cezar,1971:48).

Önceki müze müdürü Dethier'in 1881'de ölümü üzerine, müzeye yine yabancı bir müdür aranmıştır. Bu arada o dönemin teşrifat (Resmi günlerde devlet büyüklerinin makam ve mevkilerine göre kabulü) umum nazırı Münir Paşa, Padişaha Osman Hamdi'nin müdür olarak atanması için tavsiyede bulunmuştur. 1881 yılının eylül ayında O. Hamdi müzeye müdür tayin edilmiştir (Şapolyo,1936:35).

Osman Hamdi Bey'in bu işin başına geçmesiyle birlikte Türk müzeciliği yeni bir döneme girmiştir. Bizzat kendisi tarafından yapılan kazıların sonucu müzeye birçok eser kazandırılmıştır. En önemlilerinden biri de 1882 yılında yeni bir Asar-ı Atika nizamnamesi yayınlanmış ve bu nizamnameyle; eserlerin yurt dışına çıkarılması önlenmiş, vilayetlere gönderilen genelgelerle eski eserlerin toplanması ve korunması istenerek ilk vilayet müzelerinin temeli atılmış, Selanik, Sivas, Bursa ve Konya'da eser depoları kurulmuştur (Gerçek,1999:193).

Osman Hamdi Bey, ilk bilimsel Türk kazısını yapan ve sarayda bulduğu değerli eserlerle, diğer bölgelerde bulunan eserlerle birlikte müzeyi bir imparatorluk müzesi haline getirmiştir. Günümüz müzelerinin büyük bir kısmında henüz bulunmayan müze kataloğu o dönemde yayınlanarak İstanbul müzesi batı alemine de tanıtılmıştı. İlk defa Türk müzeciliğini, tarihi ve gelişmesini inceleyen Prof.Dr. Remzi Oğuz Arık, Osman Hamdi Bey' e kadar o dönem için –toplama, biriktirme ve tesadüfler devri- derken sonraki dönem için –tesadüfler ortadan kalkmıştır- deyimini kullanmaktadır (Gerçek,1999:197).

Osman Hamdi Bey, müze için yeni bir binanın yapımı işine başlamıştır. Bu müzenin ilk bölümü 1891'de, ikinci bölümü 1902'de, üçüncü bölümü ise 1908'de bitirilerek şimdiki biçimini almıştır (İstanbul Arkeoloji Müzesi). Bu biçimlenme elbette ki zaman ve aşamalarla gerçekleşmiştir. Ayrıca müzenin kurulduğundan itibaren geniş bir kütüphanesi de mevcuttur. Türk ve İslam eserleri Çinili köşkte kalmış diğer eserler de yeni arkeoloji müzesine nakledilmiştir (Cezar,1971:71).

Müzenin bölümlerinin tamamlanması esnasında geçen ilginç hikayeler vardır. Bunlardan biri mevcut binanın yetersizliği ve gerekli binanın ele edilmiş şeklidir. O dönemde padişah Abdülhamit'tir. Abdülhamit'in tahnit edilmiş (bozulmaması için ilaçlanmış ölü) güvercinleri vardır. Kendi sarayında yer olmadığı için bu

güvercinlerin Arkeoloji müzesine nakledilmesini emretmiştir. Osman Hamdi bunu fırsat bilmiş ve müzeye getirtmiştir. Güvercinler için burada da yer olmadığı için mevcut binanın üstüne tekrar bir salon inşa ettirmiş ve ardından tahnit edilmiş güvercinleri Saray burnundan denize dökmüştür (Cezar,1971:78).

Osman Hamdi aynı zamanda Sanayi-i Nefise'nin de kurucusu ve müdürü olmuştur. Bu okulun binasını da kendisi yaptırmıştır. (15 mart 1883)

1910 yılında ölen Osman Hamdi Bey'in yerine kardeşi Halil Ethem Bey geçmiş 1930 yılına kadar görev yapmıştır. Ethem Bey de Hamdi Bey'in izinde gitmiştir. Özellikle Anadolu müzelerinin gelişmesinde önemli katkıları olmuş, anıtların, eski eserlerin korunması içinde çalışmalarda bulunmuştur (Eyice,1956:1604).

3.3. Askeri Müze

“Dünya müzecilik literatüründe adı “Türkiye Askeri Müzesi” olarak geçen Askeri Müzemizin ilk oluşumu Fatih Sultan Mehmet devrine kadar uzanır (Gerçek,1999:145). Değerli harp silah, araç ve gereçlerinin toplandığı ve hazine adı verilen Türk devlet geleneği Fatih tarafından da benimsenmiş, İstanbul'un fethinden sonra Aya İrini Kilisesi “Cebehane” adı verilerek fetih ve fethedilen kısımların kıymetli silah, araç ve gereç burada muhafaza altına alınmıştır. Bu gelenek Fatih'ten sonra da devam etmiş hatta günümüz anlayışına uygun bir ilk Askeri Müze de bu yapıda düzenlenmiştir” (Gerçek,1999:149).

Osmanlı İmparatorluğu'nun batıya yönelik hareketleriyle birlikte, o döneme kadar şimdiki anlamını tam olarak içermeyen Askeri Müzede de yenilikler yapılmaya başlanmıştır. 18. III. Ahmet zamanında gerçekleştirilmek istenen yenilik hareketlerinden biri de Askeri Müze kurulması düşüncesidir. Bu düşünce; “1726'da bazı değişiklikler yapılarak, Cebehane'deki silah ve gereçlere düzen verilmek suretiyle Dar'ül Eslaha adında yeni bir kuruluşla

gerçekleşir. 1716 tarihi bu nedenle müzemizin, müze anlamına uygun bir şekilde kuruluş tarihi olmuştur.” Darü’l Esliha III. Selim ve II. Mahmut devirlerindeki Yeniçeri ayaklanmalarında tahribe uğramış ve kapatılmıştır (Eyice,1956:112).

Daha sonraları Askeri Müze için yeni bina yapımı, değişiklikler planlanmışsa da gerçekleşmemiştir. Belirgin olarak 1908’li yıllarda bu tür girişimlerde bulunulmuştur. Ancak o günkü ekonomik ve siyasal olaylar, ülkenin içinde bulunduğu durum buna elvermemiştir (Eyice,1956:115).

Konunun yeniden gündeme gelmesi Mahmut Şevket Paşa ve Ahmet Muhtar Paşa sayesinde olmuştur. Ahmet Muhtar Paşa Türk Müzeciliği tarihi için unutulmayacak nadir isimlerdendir. Aya İrini Kilisesi Ahmet Muhtar Paşa ile Müze-i Asker-i Hümayun olmuş, askeri müze tarihinde bu devre, A. Muhtar Paşa dönemi diye bilinmektedir. Müdürü olduğu müzeye yeni eserler toplamış, bunun için yöntemler geliştirmiş, dağınık halde bulunanlar bir araya getirilmiştir. Batılı anlamda ilk düzenlemeler yapılmıştır. Askeri Müzenin en önemli faaliyetlerinden biri de yayın hayatına girmiş olmasıdır. Bu oluşum da Türk kültür tarihi için büyük önem taşımaktadır. Bugün Askeri Müzenin seçkin olması şüphesiz başlangıçtan itibaren yapılan çalışmalara bağlıdır (Eralp,1972:189).

3.4. Cumhuriyet Döneminde Müzecilik

Cumhuriyetin ilanından sonra, Türk müzeciliğinde yapıcı, heyecanlı bir dönem başlamıştır. 1924’te Topkapı Sarayı’nın onarılarak mevcut eşyası ile birlikte ziyarete açılması kararlaştırılmıştır. Süleymaniye’deki Evkaf-ı İslamiye Müzesi, vakıflardan alınarak Müzeler Müdürlüğüne bağlanmış ve 1927 yılında Türk İslam Eserleri adıyla yeniden düzenlenerek ziyarete açılmıştır. Ayasofya, 1934’te Bakanlar Kurulu Kararıyla müze olmuştur. Bu arada, Ankara Etnoğrafya Müzesi binası tamamlanarak 1928’de hizmete girmiştir. 1925

yılında Tekke ve Zaviyelerin kapanmasına dair kanun yürürlüğe girdikten sonra, buralarda bulunan müzelik değerindeki eserler, mahalli müzelere taşınmışlardır. Türk Tarih Kurumu ve Ankara'da Dil ve Tarih coğrafya Fakültesinin açılışı birlikte müzelere uzman personel yetiştirilerek Türk müzeciliğine daha bilimsel bir yön verilmiştir (Önder,1992:11).

4. Müzelerin Önemi

İnsanoğlunun, başlangıçtan günümüze kadar olan sosyal, iktisadi ve kültürel hayatındaki birikimlerini bünyesinde toplayan müzeler, onları korumakta ve sergilemektedir.

İnsanlık tarihi açısından önemli bilgi, belge, bulgu ve eserleri himaye eden müzelerin önemini birkaç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar;

İnsanlığın Gelişimi Açısından Müzelerin Önemi

Müzeler, insanlık tarihinin gelişim evrelerine tanıklık eden, bu evrelerin başlamasında ve tamamlanmasında rol oynayan, en değerli örneklerle sahiptir. İnsanlığın gelişimi, insanın dünyasındaki diğer insan toplulukları ile iletişimi sonucu olmuştur (Gerçek1999:72). İletişim, kültürlerarası kaynaşmanın pekişmesinde de önemli unsurlardan birisidir. Bu açıdan müzeler, ulusların geçmişini ve oluşturdukları medeniyetleri, bilgi-bulgu ve belgelerle, bir sonraki medeniyetlere temel teşkil edecek şekilde insanlığa iletmektedir.

Kültürlerarası İletişim Açısından Müzelerin Önemi

Farklı coğrafyalarda, farklı kimliklere ait ulusların oluşturdukları medeniyetlerin-her alanda-ortaya koymuş olduğu ürünleri bünyesinde barındıran

müzeler, diğer uluslar tarafından gezinmekte, eserler incelenmektedir. Günümüzde iletişim çağının teknolojik imkanlarıyla daha da kolaylaşan kültürler arası iletişim, farklı ulusların daha kısa sürede birbirlerini tanımalarına imkan sağlamıştır (George,1998:56).

Milli Kültür Açısından Müzelerin Önemi

Müzelerin, ulusal bilincin e üst düzeyde tutulması ve geliştirilmesi yönünde önemli bir işlevi vardır. Müzelerin bu işlevi sayesinde uluslar, ulusal benliklerini geçmişten aldıkları hızla devam ettirirler (Önder,1992:31)

Ulusların geçmişlerinde yaşadıkları tecrübeleri, sosyal ve kültürel birikimleri muhafaza eden müzeler, ulusal benliğin oluşmasında en etkili kurumlardandır. Müzeler, insanların kültürleri, görüp aldıkları, öğrendikleri, yorumladıkları, dolayısıyla geliştirebildikleri en önemli mekanlardır (Polat,1993:47).

Güzel Sanatlar Açısından Müzelerin Önemi

İnsanlık, gelişim tarihi sürecinde geliştirdiği duygu ve düşünceleriyle, tarihe ışık tutacak eserlerin yanında, estetik açıdan da önemli olan ürünler vermiştir. Bu eserler müzeler aracılığıyla görünüp algılanabilmekte ve yorumlanabilmektedir. İnsanoğlunun, tarihin farklı evrelerinde estetik görüşü-duygusu ve ince zekasıyla ortaya çıkardığı eserleri barındıran müzeler, ziyaretçilere, sanat aşkını büyük bir haz ile tattırarak kültürel kişiliğin gelişmesine büyük bir katkıda bulunmaktadır. Bu, sadece eski eserli teşhir eden müzeler için değil, modern sanat eserlerini teşhir eden müzeler için de geçerlidir (Riviere,1962:56).

Tarih Yazmak Açısından Müzelerin Önemi

Eski medeniyetlere ve uygarlıklara ait yazılı tablet, orijinal eser ve kalıntılar, müzelerin en seçkin ve önemli parçalarını oluşturmaktadır.

Müzeler bu özellikleri itibarıyla, tarihçilerin sıkça uğradıkları en önemli kurumlardandır.

19.yy.'a kadar, tarihi olay ve gelişmelerin, daha çok var olan yazılı bilgilerden yola çıkılarak ve kişisel görüşlerin de eklenerek yazıldığı (Falk,1994:102) bilinmektedir.

Müzelerin gelişimiyle birlikte, barındırdıkları yazılı tabletler, orijinal eserler ve kalıntılarla, tarihçilere daha objektif bir tarih yazımı imkanı sunduğu bilim adamları tarafından söylenmektedir.

Müzelerin, tarih bilimi için ne denli önemli olduğu, “müzeler, tarih biliminin laboratuvarlarıdır” (Gartenhaus,2000:74) deyimi ile ifade edilmektedir.

Geçmiş Tanımak Açısından Müzelerin Önemi

Avcılıktan toplayıcılığa, oradan günümüze kadar bir çok evre geçirmiş olan insanlık, geçmişini tanıma, anlama ve bilme merakıyla doludur.

İlk müze fikrinin de, insanların eskiye olan merakından (Önder,1989:22) ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu meraklarından dolayı insanlık her alanda çok önemli müzelere sahip olmuştur.

Eğitim Açısından Müzelerin Önemi

Eğitimin klasik tanımlarından yola çıkıldığında bireyin ulus için önemi de ortaya çıkmaktadır.

Eğitim “bireye istendik davranışlar kazandırma sürecidir.” Bu süreç dahilinde bireyin ulusal belleğinin, ulusal şuurunun oluşması da eğitimin milli amaçlarındandır (Akyüz,1989:161).

Hem ulusal hem de evrensel anlamda müzelerin vazgeçilmezliği, bireyin estetik görüşünü ve yaratıcı kişiliğini de olumlu yönde etkilemesi, birçok bilimadamı ve araştırmacının dikkatini, müzelerin eğitime olan bu etkisine çekmiştir.

Müzelerin eğitim yoluyla bireylere sunacağı geniş imkanlar ve alternatif bakış açıları, yeni yaratımların ortaya çıkmasının yanı sıra, bireyin içinde bulunduğu toplumu, coğrafyayı ve farklı kültürleri anlamasına da ışık tutacağı (Hooper,1999:92) söylenmektedir.

5. Müzelerin Özellikleri

İnsanlığın geçmişini, onun gelişimini, estetik ve zihinsel yaratıcılığını, somut eserlerle muhafaza eden ve geliştiren müzelerin; insanlıkla bu denli içiçeliği, onun en önemli özelliklerindedir.

Erkün'e (1994) göre müzelerin özellikleri genel anlamda şu şekilde ifade edilmektedir:

1. İnsanların her anlamda birliği için gayret gösteren kurumların başında gelir. Çünkü müzelerde kültür ayırımı değil kültür bütünlüğü söz konusudur.
2. Aynı zamanda geçmiş ile geleceğin de birliğini sağlamaktadır. Yani geçmiş ile olan bağları kuvvetlendirirken geleceğe de yol göstermektedir.
3. Eğer müze geçmişle gelecek arasında bağ kuracaksa, yaratıcı bir yer olmalıdır.
4. Müzeler, zihni harekete geçiren, öğrenmek isteyenlere ortam ve araç sağlayan, farklı birer eğitim kurumlarıdır. Mevcut yapısıyla insanların ufkunu genişleterek yeni fikir ve olaylara yön verebilmektedir. Eğitim konusundaki en önemli özelliklerinden biri ise, sınıf, yaş, din, dil, ırk farkı gözetmemesidir. Ayrıca görsel eğitim olanakları sağlar.
5. Sanat geleneğinin devam etmesini sağlayan en önemli kurumlardandır.
6. Ziyaretçilerin kendi kendilerini eğitmekle, kendilerine gösterilen nesnelere kişisel olarak deneyim yaşamak için fırsatlar sağlar.

7. Müzelerin gerçeklik ile direkt ve özel bir ilişkisi olduğu için, bu özellik onlara varolma hakkı verir.

6. Müze Çeşitleri

İnsanoğlu, üstün duyum ve zekasıyla yaratmış olduğu eserleri müzeler aracılığıyla koruyabilmiş ve günümüze kadar getirebilmiştir. Bugün, her alanın kendi müzelerinin olması, müzecilik fikrinin önemini artırmış olmasındandır. Her gün yeni bir şeyler üreten insan, üretilmiş olanı koruma, onları kendilerinden sonraki nesillere orijinalitesi bozulmadan aktarma çabasındadır.

İnsan hayatındaki çeşitli yaratımlar, bugün çeşitli müzelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Genel olarak müzeleri koleksiyonlarının ilgi alanlarına göre gruplandırmak gerekirse;

1. Sanat /Tarih Müzeleri

Uygarlık tarihini yansıtan, tarihsel olduğu kadar kültürel ve sanatsal birikimleri içeren geniş kapsamlı müzelerdir. (Kendi aralarında Arkeoloji, Etnografya ve Halk Müzeleri olarak da gruplandırılır.)

2. Sanat Müzeleri

Sanat yapıtlarını koleksiyonlarında toplamış müzelerdir. Bunlar ulusal, yöresel, dönemsel, teknik ve gereçlere dayanan sanat müzeleri ve sanatçı müzeleri olarak ayrılabilir. Ulusal ya da yöresel sanat müzeleri belli bir toplumun olduğu kadar, toplumların da sanat birikimlerini içerir. Dönemsel sanat müzeleri, koleksiyonlarını belirli bir dönemin ya da akımın sanatında yoğunlaştırır. Teknik ve gereçlere dayanan sanat müzeleri ise belli teknik ve gereçlerin kullanılarak üretildiği sanat yapıtlarını toplar (Örn: İstanbul Halı Müzesi). Sanatçı müzesi, İspanya'daki Picasso Müzesi gibi ünlü bir sanatçının yapıtlarından oluşan koleksiyonlara sahip olanlardır.

3. Tarih Müzeleri

Ülke, yöre, toplum, kişi, akım gibi tarihsel bir değere sahip gelişimi, sistemli bir biçimde inceleyen, açıklayan, yazılı ve görsel belgeleri koleksiyonlarında toplar (Örn: İstanbul Tanzimat Müzesi).

4. Bilim Müzeleri

İspanya'daki Geologia Martorelli'de olduğu gibi doğa ve fizik bilimlerinin incelendiği müzelerdir.

Özel konularda yoğunlaşmış müzeleri de ayrı bir grup altında toplamak mümkündür.

Müzeleri ayrıca;

Devletin ya da yerel idarenin yönetimindeki resmi müzeler,

Eğitim kurumlarına bağlı Eğitim Müzeleri,

Özel kuruluş ya da vakıflara ait özel müzeler olarak, yönetim biçimlerine göre sınıflayanlar da vardır (Önder, 1999:15-16).

B) SANAT EĞİTİMİ VE MÜZE

1. Sanat Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Tarihsel gelişim içinde sanat eğitimi anlayışları ya bilime, teknolojiye, ussallaşmaya karşı bir denge ögesi olarak görülüp, bir gönül ve duygu eğitimi olarak anlaşılmış; tinsel, ahlaksal boyutlar taşımış ya da çocuk resmi olgusuna dayanarak çocukta bir dahi görmek yanılgısıyla, çocuk tümüyle serbest bırakılarak, her türlü disiplin ve ussal bağlamdan yoksun bir kuralsızlığa terk edilmiştir (San,19841:7) Ruhbilim bulgularına dayanarak, çocukta ruhsal kişilik tiplerinin belirlenerek, her çocuğun ruhsal yapı tipine göre bir eğitimin gerekliliği ortaya çıkmış ve bugünkü

aşamalara varılabilmektedir. Tüm bu anlayışların, kuramların her birinin bazı haklı gerekçeleri ve getirdikleri olumlu katkıları olmuştur.

İletişim alanındaki hızlı değişimler, uluslar arası etkileşimi de arttırmıştır. Bu nedenle sanat eğitimi her ülkede farklı uygulamalar içerse de, bu alana yaklaşım açısından beraberlikler gözlenmektedir. Bu nedenle sanat eğitimi tarihi incelenirken, belli bir ülke alınmaksızın, her ülkede etkisini gösteren kuramlar doğrultusunda değinilecektir.

Sanatın insan yaşamındaki yeri ile birlikte bireyin eğitiminin önemi antik çağdan günümüze kadar geçerliliğini korumuştur. Örneğin Platon sanatı, zihni bilgisizlikten ve aşırı duyarlılıktan kurtaran, insan düşüncesini entellektüelliğe ve tinselliğe yüceltici bir etmen olarak görürdü. İyilik, gerçeklik ve güzellik bu ideal dünyanın sanatla yetkinleşen öğeleriydi (Kırıçoğlu,1991:18). Sanat akla güden yolda bir koşuldur.

Sanatın, bireyin eğitiminde önemli bir yer tuttuğu, her yönüyle antik çağa ilişkisi kurularak, yenilikler üreten aydınlanma çağında da görülür. Bu çağda Schiller mektuplarında mantıksal ve duygusal olanı sanatla birleştirerek insanın ideal uyuma ulaşacağını ve estetik eğitimin, insanın uyum içinde yetişmesindeki önemini belirtir.

XIX. yüzyılda sanatın bir ders olarak okullara girişi Endüstri Devrimi ile birlikte başlar. Endüstrinin hızla gelişimi endüstriyel tasarıma olan gereksinimi gündeme getirdiğinden, 1800 yıllarında İngiltere’de sanat artık okul programlarına girmiştir (San,1984:148). İngiliz sanat eğitimcisi M. Steveni “ticari bilinci güçlü 19. Yüzyılda sanat eğitiminde estetikten çok ticari amaç yeğlenir” der. Sanat, insanı bütünleyici bir unsur olmaktan çıkıp, onu kolay yoldan hayata hazırlayan göz ve elin uyumuna önem veren bir ders konumuna gelmiştir.

Bu konuda yetkin bir konumda olan W. Smith’e göre “yazmak ve çizmek birbirine koşut davranışlardır. Nasıl yazanın Abece’si varsa ve yazıyı öğretirken, yine nasıl basitten karmaşığa bir yol izleniyorsa, sanatın öğretiminde de aynı basitten karmaşığa doğru bir yol izlenir. Öğrenci önce doğru çizgiyi sonra eğri çizgiyi daha sonra bunların birleşik biçimlerini öğrenir. Bu yolla oranı yerinde yapılar oluşturmada çizme yetisi kazanır(Kırıçoğlu,1991:18). Smith’in yönteminde sanat yetenek işi değil, öğrenme işidir. Amaç yarara yönelik ve uygulamada yararlı olacak

beceriler kazandırmaktır. Bu dersler, ilkokul çocuklarını, endüstri gelişimine uygun, kısa yoldan hayata atılmayı amaçlamaktadır.

İngiliz J. Ruskin Çizginin Öğeleri adlı kitabında şöyle der: Çizgi üzerine basılı kitaplar çoğunlukla iki amaca yöneliktir. Bunlar ya suluboya ve kalemle öğrencide skeçler yapma becerisini güçlendirmeyi ya da kendilerine üretim için ucuz, çabuk çizimler yapmada yardımcı olacak matematiksel formların çiziminde yetkinlik kazandırmayı amaçlar (Kırıçoğlu,1991:20). Bu görüşte basitten karmaşığa doğru giden bir yöntem izlenmektedir. Ruskin'e göre elin belirli bir eğitimden geçerek beceri kazanması, öğrencilerin sürekli gördüklerini çizmeleri, kopya yapmaları tekrarlarla mümkündür. "Çocuklar soyut çizgileri deneyimler, izlenimleri araştırmalar yolu ile öğrenirlerse, giderek karışık biçimleri de kolayca kavrayacaklardır. Bu yöntem de bugün geçerli bir yöntem değildir. Çocuk çalışmalarında gösterdiği gelişmeyi, çizgi deneyimlerinde değil, çevre-varlık ilişkilerine yöneltir" (Kırıçoğlu,1991:23).

19. yüzyılın sonlarından başlayarak, sanat eğitiminin yanında estetik eğitim de gittikçe artan bir gereklilikle yaşama girer. Müzeler ve klasik sanat ustalarının yapıtları, incelemeler için örnek oluşturur. Ayrıca çevre ve doğa da inceleme altına alınır. Doğa, doğa-insan arasındaki ve doğanın kendi içindeki çok yönlü ilişkileri araştırılır ve buna bağlı olarak estetik ilgi de gelişir.

Eğitim amaçlı resim ve çizim derslerini, oyunvari etkinlikler içinde sürdüren Froebel " eğitim çocuğun çevresiyle uyumlu bir birlik içinde yetişmesidir" görüşünü savunmuştur. Froebel'in oyunu gelişigüzel bir oyun değildir. Plastik unsurlar, çeşitli malzeme ve tekniklerle sıralama içinde gelişen etkinlikler biçiminde öğretilir.

Bu düşünceler ve uygulamalarla çocuğun özgürlüğüne ve eğitimine yönelik hareket giderek önem kazanmaya başlar. Çocuğun çocuk olduğu, bedensel ve ruhsal açıdan büyüklerden farklı niteliklere sahip olduğu görüşü önem kazanır. Böylece Amerika'da Stanley Hall'ın öncülüğünde "Çocuk Hareketi" (1880) başlar. Çocuk ruhsalindeki bu gelişme eğitime ve sanat eğitimine yansımakta gecikmez. Göz ve elin eğitimine bu kez bellek ve düş gücü eğitimi eklenir. Belleğin ve düş gücünün eğitilmesi aynı zamanda zihinsel yetilerin gelişiminde etkin rol oynayacaktır. Bu, sanat eğitimi tarihinde birinci anlaksal-eğitsel evre olarak tanımlanır (Kırıçoğlu,1991:22).

20. yüzyılda psikoloji ile sanat eğitiminin ilişkisi ve çocuğun kendine özgü dünyasının keşfiyle, yaratıcılı tüm eğitim alanının daha da önemlisi sanat eğitiminin ayrılmaz bir parçası durumuna gelir. Yaratıcılığın ve düş gücünün gelişmesi için çocuğa resimli kitap verilmesi önerilir. Buradaki gelişimi çocuk kendi kendine kazanacaktır, böylece öğretmen öğretici durumundan çıkıp, rehber görevini üstlenmektedir.

Çocuk psikolojisindeki bu gelişimle çocuk sanatı görüşü ortaya atılır. Çocuk sanatı kuramında önemli bir isim Franz Çizek'e göre "bütün çocukların anlatacakları bir şeyleri vardır". Bu anlatım sürecinde bitmiş işten çok, çocuğun gelişimi üzerinde etkili olmak önemlidir. Çocuk kendi anlatım formunu kendisi yaratabilir. Bu form, kendi başına yetişkinlerin yarattıkları form kadar anlamlıdır. Çocuk resimlerini, sanatçılarıinkiyle aynı tutan bu görüşte çocuk sanatı tanımındaki sanat, çocuğun içinden geldiği gibi resim yapmasından başka bir şey değildir. Bu görüş okulla çocuğun bu içtenliğinin engellenmemesi biçiminde yansımıştır. Çünkü dışarıdan yapılan herhangi bir etki bu içtenliği yok edecektir. Daha sonra "bırakınız yapsınlar" anlayışına dönüşen bu görüş yanlış yorumlamalara yol açmıştır (Kırıçoğlu,1991:24).

Zamanla sanat eğitiminin amaçlarında gelişme gözlenir. Ancak bu amaçlarda resim dersinin programlarda istenilen yeri elde etmesine yeterli olmaz. "Öğretim eksikliği programlarda yer alan o büyük amaçların tüm gerçekleşmesini engeller ve bireylerde istenilen davranışlar gelişemez. Bu nedenle sanatın işlevi daha da genişletilir. Amerika'da geliştirilen "Owattona Projesi" sanatın yaşama geçirilmesi yolunda bir çabanın ürünü olarak sanat eğitimi tarihinde yer alır. Projenin amacı, sanatı yaşama geçirmek, sanatı müzelerden çıkarıp halka götürmek, bir toplumun bireyleri arasında ortak bir estetik yargı geliştirmektir (Kırıçoğlu,1991:26).

Psikoloji, felsefe, antropoloji, toplumbilim gibi sosyal bilimlerin pek çok dalından faydalanarak sanat eğitimi bilimsel temellere oturtulmak istenir. Bu görüşün temsilcileri arasında Victor Lövenfeld, , Herbert Read, Schafer, Simmern bulunmaktadır (San,1984:41).

Lövenfeld, çocuğun grafiksel gelişimini onun bütün olarak gelişimi ile birleştirir ve onun için çocuk önemlidir, sanat ise araçtır. Yine Lövenfeld'e göre çocuklar belirli yaşlarda belirli grafiksel özellikler sergilerler ve plastik

anlatımlarında görsel ve yapıcı olmak üzere iki ayrı tipe ayrılırlar. Sanat eğitimcileri bu özellikleri göz önüne alarak eğitimlerini ve değerlendirmelerini yapmalıdırlar (San,1984:43).

Endüstriyel ve teknolojik gelişmeler daha çok üretimi hedeflerken bunun sonucunda makineleşen, robotlaşan insan tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden hızla endüstrileşen toplumlarda yabancılaşmayı ve Dünya Savaşı sonunda görülen çöküntüyü önlemek amacıyla sanatın bazı işlevlerinden yararlanılmak istenmiştir. Bu etkilerin sonucunda Almanya’da “Müzselsel Eğitim” İngiltere’de de Herbert Read’in öncülüğündeki “Sanat Yoluyla Eğitim” ortaya çıkmıştır (Kırıçoğlu,1991:27).

1920-1930’lu yıllarda ortaya çıkan Müzselsel eğitimin “merkezinde müzik olmak üzere yaratıcı güç ve yetilerin gelişimi ve korunmasına yönelik bu anlayış” zamanla plastik sanatlar eğitimiyle kaynaşmıştır. Kişisel ve toplumsal birliği güçlendirmeyi, birleştirmeyi amaçlayan bu görüşün temeli insanın duygularını geliştirerek iç dünyasını harekete geçirmek ve anlatımlarında yaratıcı etkinlikleri ortaya çıkarmaktır.

Herbert Read’in savunucusu olduğu “sanat yoluyla eğitim” in temeli Platon’a kadar dayanır. Bu kuramın ilkesi estetik eğitimin temelidir. Buna göre duyuların eğitimi çok önemlidir. Herbert Read’in kendi sözleriyle görüşü şöyledir: “Bir insanda gelişme ancak görülebilir ya da işitilebilir simgelerin anlatımı yoluyla olur. Eğitim böylece ve bir anlamda, bu anlatım biçimlerinin geliştirilmesidir. Bu da çocuğa ve yetişkine nasıl devinimler yapacağının imgeler, sesler, araçlar ve kullanım nesnelere yaratacağının öğretilmesidir. Bir insan, eğer bütün bunları yapabiliyorsa, işte o insan tam olarak eğitilmiş insandır” (Kırıçoğlu,1991:29).

Aynı yıllarda Schaefer-Simmern’e göre de toplumda gizli kalmış sanatsal yetilerin ortaya çıkışı eğitsel bir işlemdir. Eğitim süreci içerisinde uzman yetiştirmekten çok dengeli bir insan yetiştirmek amaç olmalıdır. Doğrudan klinik psikoloji ve psikanalizle ilişki kurmasa da bu alanların önemi kendini göstermektedir.

Çağdaş eğitim akımlarının önemle ele alındığı ülkelerden biri de özellikle 1900-1933 yılları arasında Almanya’dır. Almanya’da 1887’lerde başlatılabilen bir akım Alman literatüründe “sanat eğitimi hareketi” adını almış, özellikle genel eğitim

düzeyindeki bir reform hareketi olarak anlaşılmıştır. Bu akıma göre çağın tek yanlı kıldığı insan yaratıcı bir eğitimle bundan kurtulabilecektir (Kırıçoğlu,1991:31).

20.yüzyılın teknolojik devrimi yeni tasarımcıların yetişeceği yeni bir okul tipine gerek duyar ve Bauhaus bu gereksinimden doğar. Bauhaus bir gereksinim olarak 1919'da Walter Gropius tarafından Weimer'de kurulur. Çok amaçlı bir uygulamalı sanat okulu olarak kurulan Bauhaus'un amacı öncelikle gelişen teknoloji ile çağdaş sanatın işbirliğini sağlamak ve bu işbirliği ile sanatı halka götürmektir (Kırıçoğlu,1991:33). Bu okulda Paul Klee, Kandinsky, Moholy Nagy gibi sanatçılar da görev alır. Bauhaus'un temeli deneyimdir. Daha önceki yıllarda resim derslerinde uygulanan tekrarlama ve kopya yöntemine karşılık burada yaratıcılık ve tasarım ön plandadır. Kimi eğitimcilerce öğretmeni daha etkili kıldığından gelişmeye ve sanatta öğretime daha uygun olduğundan yararlı olabileceği görüşü belirtilmektedir.

Bir disiplin olarak sanat eğitimi görüşü ise 1960'lardan başlayarak giderek yaygınlaşmaktadır. "Bugünkü sanat eğitimi anlayışında, çeşitli uygulamalarda kılısal (uygulamalı) olarak maddenin yapıcı ve üretici kullanımının öğretime özgün tasarıma büyük değer verilirken, sanat dersleriyle de eski sanat değerleri ve gelenekselin tanıtılması yanında, özellikle çağdaş sanat verilerine yaklaşım kazandırılması öngörülmektedir (San,1984:8).

Çağdaş sanat eğitimi, çocuktan yetişkine kadar tüm bireyleri örgün ve yaygın eğitimle (çağın yabancıyı yapmadan) gerekli olan bilimsellik mantıksal yöntemlerle yoğun bilgi aktarması yaparak, yaşamdaki sanat gerekliliklerine geniş bir kapsam içinde yöneltmektedir. Çağa karşı çıkmadan, onunla bağdaşarak her alanda yaratıcı, tasarlayıcı ve düşünce üreten bir sanat eğitimi anlayışı giderek önem kazanmakta ve egemen olmaktadır.

2. Türkiye'de Sanat Eğitimi

Ülkemizde ise sanat eğitimi kavramı Meşrutiyet (1908) ile başlar. Bu yıllardan önceki Türk eğitimi dini özellik göstermektedir. "eğitim yalnız din

kurumlarına dayandığı ve yönetimde de koyu bir diktatörlük hüküm sürdüğü için pedagojinin ön gördüğü orijinallik, kişisel görüşler ve kişisel yeteneklerin gelişmesi gibi görüşler bu yönetime ve topluma ters düşüyordu (Telli,1990:9). Bu tarihten önce de değerli eğitimcilerimiz bulunmaktadır. Bu dönemin sanat eğitimcileri tarafından incelenmesi gerekmektedir. “Türk eğitim tarihinin fikirsel yönü zengin ve değerlidir. Bu alanda, insanlarımızın günlük davranışlarını temel ahlaki ilkeler doğrultusunda düzenleyen, onlara, hemcinslerine ve kendi milletine daha yararlı olmaları için yol gösteren, devletin iyi yönetimi konusunda yöneticilere ışık tutan evrensel ve insancıl fikirler ileri sürülmüştür. Farbi, İbn-i Sina, Balasagunlu Yusuf, Kaşgarlı Mahmut, Katip Çelebi, Erzurumlu İbrahim Hakkı gibi eğitimciler ve düşünürler yüzyıllar boyunca eğitimimizin fikirsel yönünü geliştirmişlerdir (Hakkı,1932:7). İbn-i Sina iki yüzyıldan beri Batılı eğitimcilerin ileri sürdüğü ve herkesin “yeni” sandığı görüşleri 950 yıl önce ortaya atmıştır (Hakkı,1932:7). Amasyalı Hüseyin Oğlu Ali de 535 yıl önce günümüz pedagojisinin temel ilkelerinden olan çocuğun tanınması, bireysel farklılıklara göre eğitim yapılması, öğretmenin ek bir pedagojik çaba ve yardımıyla öğrencilerin hemen hepsinin başarılı olacağı vb. şeklinde görüşler ileri sürülmüştür (Akyüz,1989:477).

Meşrutiyetle birlikte başlayan batılılaşma hareketleri, usta-çırak ilişkisi içerisinde sürdürülen zanaat eğitimi yanında, eğitim amacıyla az bir kesimi ilgilendiren sanat eğitiminin meslek okullarından başlayarak, örgün eğitim alanına girmesini sağlamıştır.

“Bu tarihten evvel Eski Sabah gazetesi nüshalarında intişar eden A. Nadir Bey’in Çocuk Bahçeleri hakkındaki makaleleri ve Süleyman Paşazade Sami Bey’in “İlmi Terbiye-i Eftal” gibi bir iki eser istisna edilirse hatta mektep kitabı nevinden pedagojiye dair mühim eserlere tesadür edilmez (Hakkı,1932:6). Buna karşılık ilkokula denk sayılan Sıbyan ve Mahhalle Okulları’nda ve ortaokula denk sayılan Rüştüye ve İdadi Okulları’nda, Sanai-i Harbiye, Bahriye ve Sanai-i Nefise okullarında zorunlu resim eğitimi yapılmaktaydı. Ancak batı tekniklerine göre portre ve peyzaj resmi yapan ressam ve Sanai-i Nefise okulu dışında batılı anlamda bir resim eğitimine rastlanmaz. Bu özelliği, diğer okullardan ayrı tutarsak resim eğitiminde iki ayrı ortak özellik bulmak mümkündür:

1-Terbiye Mahiyette olan Resim Öğretimi (Eğitici Nitelikte Olan Resim Eğitimi) : Bu tür bir uygulama Rüştîye ve İdadi Okulları'nda yapılıyordu. Rüştîyelerde litografi, canlı cansız modeller, peyzajlar veya tahtaya çizilen basit krokiler öğrencilere kopya ettiriliyordu. İdadiler de ise basılmış litografi defterleri kopya ettirmek geleneği yoktu. Tabiattan resim, ezber ve hayali resim konuları ise verilmiyordu. Zamanla bu uygulama tahtaya çizilen bir resmin aynen kopyası ve kartpostalların olduğu gibi veya büyütülerek resminin yapılmasına dönüşür. Bu kopya edilen resimler de, öğretmen tarafından düzeltiliyordu. Böyle bir resim dersinin işlenmesinde, deneyimli öğretmenlere gerek duyulmamaktadır. Bunun sonucunda, öğretmen ögesine gereken önem verilmemiştir (Hakkı.1932:8).

2-Sınayi ve Mesleki Resim Öğretimi (Mesleki Nitelikte Olan Resim Eğitimi): Bu tip resim dersleri de Sınayi Okullarında Mühendislik, Bahriye, Harbiye gibi okullarda okutulmaktaydı. Resim dersi bu okulların doğal ve mesleki amaçlarına hizmet ediyordu. Bu okullarda genellikle Mısır'da eğitim görmüş olan öğretmenler, geometrik biçimlere, geometrik bezemelere, arabesklere önem veriyorlardı (Hakkı,1932:8).

Meşrutiyetten sonra Tanzimat hareketiyle, ülkenin gerilemesinin nedeninin eğitim olduğu kanısı kuvvet kazanıyordu. Darülmualim'in (öğretmen okulu) yenileşmesinin, Darülfünun'un (Üniversite) gelişmesinin ülkenin kalkınmasında en önemli etken olacağı kanısındaydılar. Darülmualim 'de yapılan değişikliklerde, eğitimde özgürlük, öğretim alanında serbest tartışma ve araştırmaların yer alması isteniyordu. Ayrıca eğitimin uygulamaya dayanması ön görülüyordu. Resim eğitiminde atılan geliştirici adımlarda işte bu kurumun payı çok olmuştur.

Daha sonraki yıllarda okullarda görülen yenileşme hareketiyle kopyaya karşı kolaydan zora yöntemi benimsenir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun "Çizgi Dersleri", Mustafa Satı Bey'in " Basitten Mürekkebe" adlı makaleleri ile bu metod, resim derslerine girer. Bu metoda göre önce basit çizimler, daha sonra karmaşıklar ve önce iki boyutlu çizimler, daha sonra üç boyutlu çizimler yaptırılıyordu(Akyüz,1989:10).

1970 yılında Maarif Nazırı tarafından Avrupa'ya gönderilen İsmail Hakkı Baltacıoğlu ülkeye geri dönüşünde yeni görüşler getirir ve eski yöntemlerin bırakılmasını ister. Avrupa'daki resim öğretimi konusunda belgeler getirmiş, konferanslar düzenlemiş, yazılar yayınlamıştır(Akyüz,1989:11).

Sanai-i Nefise mezunu Şevki Bey'in Darülmualim'e öğretmen olarak atanmasıyla bu okulda farklı çalışmalar yapılmaya başlanır. Doğal motiflerden oluşan süsleme resimleri, hayali ve ezber resimler yaptırılır. Bu yenilikleri yaymak için ise ilkokul öğretmenlerine yaz aylarında kurslar açılır. Böylece Darülmualim resim öğretiminde özel bir yere sahip olur (Akyüz,1989:12).

İşte Cumhuriyet dönemine kadar resim derslerinde kopya, kolaydan zora, kartpostallardan yararlanma, geometrik biçimlerden faydalanılan çalışmalar ve batı ile olan kişisel ilişkilerden ortaya çıkan birçok metodun uygulandığı görülür. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı amaç edilmiş olan Cumhuriyet dönemi ile birlikte, her alanda olduğu gibi sanat ve eğitim sorunlarına da önem verilmiştir.

"16.01.1921'de çalışmaya başlayan Maarif Kongresi'nde, ilkokul programlarının geliştirilmesi ile orta öğretim kurumlarının programları ve ders konuları ele alınmıştır. Atatürk bu kongrenin açılış konuşmasında ' milletimizin sahip olduğu istidat ve yetenekleri geliştirecek yöntemlerle donanmış insan gücüne ihtiyaç vardır' (Varış,1991:146) diyerek toplumu geliştirmek, çağdaşlaşma yolunda sanat eğitiminin önemini belirtmiştir.

Resim derslerinin yeniden düzenlenmesi çalışmaları sırasında 1925'te eğitimci John Dewey, sanat eğitimcisi Stiehler ve Parker gibi eğitimciler getirilmiştir. Bu eğitimcilerin hazırladıkları raporlarda okulların çalışma mekanlarının, programların ve ders araç gereçlerinin yeniden düzenlenmesi önerilir. Dewey öğretmen okullarında sanat dersi öğretmeni yetiştirilmesi için özel dersler düzenlenmesini önerir.

J. Dewey'in raporunda (1926) yer verilen resim ve el işleriyle ilgili konular şunlardır:

1-okullarda resim ve el işleri atölyelerinin kurulması ve bu işliklerin gerekli araç ve gereçle donatılması

2-Yüksek öğretime devam etmeyeceklerin yaşamlarında kendilerine yetecek bilgi ve becerilerin kazandırılmasında ve de bilginin yaşama geçirilmesinde uygulamaya ve özellikle el işlerine önem verilmesi.

3-Görsel sanatlarda (resim, çizgi, boya sanatları olarak raporda yer alır) yeteneklerin geliştirilmesinin bireysel ve toplumsal önemi üzerinde durulur.

Parker ise raporunda şöyle der:

"Yazın, müzik, güzel sanatlar, drama, dans, el işleri ve oyun gibi zengin alanların öğrenciye etkin bir biçimde kazandırılmasında geçmişten gelen kimi

engeller vardır. Bu derslere karşı takınılan tutucu tavrın geçici olmasını umarım. Çağdaşlaşma yolunda her ulusta geçmişin kültür değerlerini canlandırmak, kaybolan özelliklerden üzüntü duyma yaşanılmaktadır. Bu nedenle halk evleri ve müzeler ilgiyi canlandırmada hizmet etmektedirler. Öteki sanat dallarındaki çalışmalarda olduğu gibi resimde de çocuklarda bir özgürlük havası sezilmekle birlikte, okulların çoğunda uygulanan resim yönteminde yaratıcılığın engellendiği görülmüştür. Bu konuda izlenmesi gereken yol o kadar kural dışı olmalıdır ki, çocuklar anlatımlarına doğal ve değerli çıkışlar bulabilsinler (Kırışhoğlu,1991:43).

Atatürk'ün kültür ve sanat sorunlarına önem vermesiyle, devletin görevleri arasında bu konulara geniş yer verilmiş, sanata ilgi devlet politikası haline gelmiştir. "Atatürk'ün çok çağdaş bir görüşle sanat ve eğitim sorunlarına yaklaşımı ile sanat öğretimi veren modern kurumlar ard arda açılmıştı. Örgün eğitimde 1925'ten başlayarak resim, el işi, müzik derslerinin konması ve yaygın eğitimde de 1932'de açılmaya başlanan ve 1950'de sayısı 65 ilde 477'yi bulan Halkevleri ve daha da kabarık sayıdaki halk odaları yaygın anlamda bir sanat eğitimi hareketini başlatmıştı (San,1984:143).

"1924 yılında Cumhuriyet hükümeti, çeşitli alanlarda yetiştirilmek üzere, Avrupa'ya öğrenci gönderilmiştir. Bunlardan 22 kişilik bir kafilenin üçte birinin sanat eğitimi için programlanmış olduğu görülür (Gezer,1993:7). Atatürk'ün o yıllarda, mühendis, hukukçu, ihtisasçı vb. dallarda yetişmiş uzmanlara ihtiyaç varken bu önceliği sanata vermesi dikkat çekicidir.

1924'te Orta Öğretim Öğretmenleri Kanunu'nda, o zamana kadar gezici öğretmen sayılan resim öğretmenlerine öteki ders öğretmenlerine denk haklar verilmiş; 1925'te ilkokullarda resim ve el işleri okutacak öğretmenler için bazı öğretmen okullarının beşinci sınıflarında özel bölümler açılması ön görülmüş, 1926'da Sanai-i Nefise Talimatnamesi yapılarak, güzel sanatların öğretiminin düzenlenmesi ve gelişmesi için bir komisyon kurulmuştur. 1926'da kabul edilen ilkokul programı kapsamında öğretmen yetiştirilmesi için Avrupa'dan çağrılan öğretim elemanları ile iş ilkelerine dayalı bir kurs düzenlemiştir (San,1982:221).

Sanat eğitimi alanındaki çalışmalar sürerken Milli Eğitim Bakanlığı da bu çalışmalara katılarak Muallim Mektebi mezunlarından 5 ilkokul öğretmeni resim-iş

eğitimi için Berlin'e gönderilmiştir. 1928 yılında gönderilen bu eğitimciler Malik Aksel, Hayrullah rs, İsmail Hakkı Uludağ, şinasi Barutçu ve Mehmet Ali Atademir'dir. Bu eğitimcilerin yurda dönüşleri ile birlikte, ülkemizde sanat eğitimi tarihinde önemli bir yere sahip olan Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Resim-İş bölümü açılır.

Gazi Eğitim Enstitüsünden başka bu dönemim diğer bir etkin kurumu ise Köy Enstitüleridir. Bauhaus ekolünün etkisini güden eğitimin bütünlüğü içerisinde iş eğitimi ilkelerine bağlı ve köyün çok yönlü kalkınmasını amaçlayan bir program izlenir (San,1982:223).

"M. Başaran, Tonguç Yolu adlı kitabında şöyle der: Heykel mlaj işleri, i sslemeciliği de taze bir anlayışla ele alınmıştı. Türk büyüklerinin heykelleri yapılmaya başlanmış, tahta oymalar, duvar resimleri, yaygılar toprağımızdan köklenen yeni güzellikleri yansıtıyordu. Yerli motif ve renklerle süre gelen sslemecilik, dokumacılıkla birlikte yürütülüyordu (Kırışoğlu,1991:44). Ancak bu enstitülerin yaşamına 1947'de son verilir.

1953 yılında Köy Muallim Mektepleri, İlk Muallim Mektepleri haline getirilmiştir. 1975 yılında bu okulların bir kısmı kapatılmış ve bir kısmı da sınıf ğretmeni yetiştiren Eğitim Enstitüleri haline getirilerek iki yıllık yüksek okul yapılmıştır. Bu okullar 1982 yılında da Eğitim Yüksek Okulu adı verilerek Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinden çıkarılmış, YK'e bağlı okullar haline getirilmiştir. Bu okulların, öğrenim süresi 1990'da da 4 yıla çıkarılmıştır (Kırışoğlu,1991:45).

Cumhuriyetin 10. Yılında hazırlanan Maarif Rehberi'nde ağdaş resim-iş eğitimi çocuğa dönük, yaratıcılığı geliştirici olarak ele alınır. Fakat bu uygulamada bu görüşün aksi uygulamalar da görülür. O yıllarda yazılmış olan bazı kitaplarda kopya ve basitten zora yöntemine tekrar geri dönüldüğü ve çocuklara çizimde izleyecekleri yolların gösterildiği görülür (Kırışoğlu,1991:46).

1940'lı yıllarda ise çocukların yaratıcı çalışmalarının, onların bütün olarak zihinsel yetilerini de geliştireceği görüşü kabul görür. 1950'lerde ise sanat yolu ile eğitim görüşü yaygınlaşmaya başlar. Burada amaç sanat için eğitim yerine sanatla eğitimidir (San,1982:224).

1962 yılında düzenlenen 7. Milli Eğitim şurası'nda eğitim ve sanat sorunları geniş bir biçimde incelenmiştir. Bu şurada sunulan raporda güzel sanatların eğitim

hayatımız ve ulusal kalkınmamız açısından taşıdığı değer vurgulanmış, sanatın çağımızda günlük yaşamın, sanayinin, ticaretin içine nasıl yayıldığı ve etkisi açıklanmış, milli birliği sağlamaktaki rolü ülkemizin temsilinde ve tanıtılmasındaki hizmeti belirtilmiştir. Bu nedenlerle üniversite ve her derecedeki okullarda güzel sanatlar eğitimine en geniş biçimde yer verilmesi, devletin gerçek bir sanat politikasına sahip olması istenmiş, bu yoldaki çalışmaların;

- a) Halk sanat eğitimi,
- b) Okullarda sanat eğitimi,
- c) Sanatçıların yetiştirilmesi yolunda yürütülmesinin karara bağlandığı belirtilmiştir (San,1985:222).

“Ülkemizde 1973 yılına kadar temel eğitim ilkokullarda verilmiştir. Bu tarihten itibaren yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası, Türk vatandaşları için 5 yıllık eğitim süresini 8 yıla çıkarmıştır. Bu yasa ile ortaokul öğretim bütünlüğünden çıkarılarak, temel eğitim bütünlüğü içine alınmıştır. “222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’na göre 7-14 yaşlarını kapsayan 8 yıl, zorunlu eğitim süresi olarak kabul edilmiştir. Bu uygulamaya 1981-1982 öğretim döneminde denem halinde başlanmıştır. Bu kararlara göre 5 yıllık kademe sonunda ilkokul, 3 yıllık kademe sonunda temel eğitim diploması (ortaokul diploması) verilir.

Örgün eğitimde sanat eğitimi konusunda 1979 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Dairesi Başkanlığında bir seminer düzenlenmiş, bazı çalışmalar yapılmıştı. Daha kapsamlı ve bilinçli bir yaklaşımla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan bir kurulca, 1982’de “Örgün ve Yaygın Eğitimde Güzel Sanatlar Eğitimi” sorunu ele alınmıştır. Bu konuda hazırlanmış bir rapor, ilgili kurum ve kuruluşlara görüş bildirmeleri için gönderilmiştir. Aynı çalışma grubu, alınan görüşler ışığında gene Milli Eğitim Bakanlığının çeşitli birim temsilcilerinin de katıldığı 1983’teki çalışmasında “ Türkiye’de Güzel Sanatlar Eğitiminin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler” adlı kapsamlı bir raporu Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Danışma Kurulunun görüşüne sunulmuş ve rapor kabul edilmiştir.

1981 yılında düzenlenen 10. Milli Eğitim Şurası’nda temel eğitim programı içeriğinde, temel eğitimin işlevlerinde “Atatürkçülük çizgisinde sosyo-kültürel ve politik bütünleşmeyi sağlar” denilmekte ve temel eğitimin amaçları içerisinde “sanat ve estetik alanında kültür ve anlayış kazanır” denilerek sanat eğitimine de yer

verilmektedir. Ayrıca bu şurada liselerde güzel sanatlar dersinin okutulması kararlaştırılmış ve 1981-1982 öğretim döneminde ise bu ders saatinin sayısının azaltılarak yerine “iş ve teknik eğitim” adı altında bir ders okutulacağı söylenmiştir.

1982 yılında yapılan 11. Milli Eğitim Şurası’nda ise Eğitim Enstitüleri 3 yıldan 4 yıla çıkarılmıştır. Böylece resim-iş öğretmeni yetiştiren Eğitim Enstitüleri de 4 yıl eğitim vermeye başlamıştır.

Şuralarda alınan kararlarla, ilkokul müfredat programlarının tekrar düzenlenmesi çalışması, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi yönetimindeki ilgili program geliştirme komisyonlarınca başlatılmıştır. Plastik sanatlar eğitimine ilişkin iki program geliştirme komisyonu kurulmuştur. Bunlardan üç boyutlu etkinlikler bakımından, plastik sanatlar eğitiminin bir parçası olması gereken, İş Eğitimi Program Geliştirme çalışmaları 28 Temmuz 1983 tarihinde sonuçlanıp, 26 Eylül 1983’te 2148 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Talim Terbiye Dairesi Başkanlığında Resim-İş Komisyonu olarak Türkiye çapında anketler yaptırılmış, özellikle ilkokulların belli sınıflarında resim ve iş derslerinin istenilen düzeyde veya hiç yapılmadığı tespit edilmiştir.

Plastik sanatlar eğitimi program geliştirme komisyonu 9 üyeden kurulmuş ve bu komisyon 2 yıl süren çalışmalar sonuçlandırılmadan dağılmıştır. Programlarda yenilenmenin sağlanmaması üzerine uzun bir süre 1968 yılında yürürlüğe girmiş olan ilkokul müfredat programında yer alan resim-iş dersi programı uygulanmıştır. Daha sonra ise Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde 25.07.1991 tarih ve 3786 sayılı onay ile oluşturulan Resim Dersi Öğretim Programlarını Geliştirme Özel İhtisas Komisyonu’nca hazırlanan, “İlköğretim Resim-İş Dersi Öğretim Programı” 1992-1993 öğretim yılından itibaren yürürlüğe konulmuştur. Fakat 1993-1994 öğretim yılında bile bazı okullarda 1968 müfredat programının uygulandığı yapılan anketlerden gözlenmiştir.

1988 yılında yapılan 12. Milli Eğitim Şurası’nda da resim ve müzik gibi uygulamalı sanat derslerinin programlarının geliştirilmesi, öğretim ve ders programlarının hazırlanmasında öğretim kademelerinin özelliği, çocuğun yaş grubu ve derse ayrılan sürenin hesaba katılması; çocuğun ilgi, yetenek ve kapasitesinin göz önünde bulundurulması kararlaştırılmıştır.

Günümüzde ise sanat eğitimi konusunda önemli bir gelişme de Anadolu Güzel Sanatlar liselerinin açılmasıdır. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri, sanat eğitimi veren kurumlara kaynak oluşturmada önemli bir başlangıç teşkil etmektedir (Şahin,1993:49).

Sanat eğitimi konusunda gelişmeler sağlanması için daha çok sempozyumların, konferansların düzenlenmesi gerekmektedir. Bu konuda çalışmalar yapılıyorsa da bunlar yetersiz kalmaktadır.

3. Müze ve Eğitim

Müzeler, koleksiyonlarına kattığı eserlerle, onların anlam ve değerlerini topluma aktarmaya çalışan bir etkinlik üstlenmiştir.

Müzeler, koleksiyonlarındaki yapıtlar hakkında oluşturduğu yazılı, görsel ve işitsel tüm belgelerle arşivler meydana getirir. Arşivler aracılığıyla da sanatçıları ve eserleri hakkında bilgiler verir. Bu çalışmasıyla izleyicilerin hayal ve düşünsel karşılaştırma gücünü ve yaratıcılığını geliştirir. Bu etkinlikleriyle müzeler, 19.yy. boyunca bir eğitim işlevi de görmüştür (George,1998:5-6).

Müzelerin eğitim sürecinde kullanılması gereken önemli bir kurum olduğu gerçeği 21.yy. eğitimcileri tarafından sık sık dile getirilmekte ve bu bağlamda çalışmalar yapılmaktadır.

İdeal müze kavramının kendi kendine öğretimde, ileri düzey okulu olarak sunulması (Atasoy,1978:12), öğretmenlerin yardım için gittikleri bir yer olarak seçmesi, onun fonksiyonel bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Bir çok müzenin bu idealden uzak olduğu ya da yetersiz olduğu çokça tartışılan ve düşünülen bir konu olmuştur.

Modern dünyanın gelişen ve hızla değişen teknik ve teknolojik gelişmeleri, sosyal ve kültürel yapıyı da etkilemiş (Modan,1995) ve değiştirmiştir.

Teknolojideki bu hızlı değişim ve gelişmeler diğer bütün alanlarda olduğu gibi, müzelerin eğitsel tanımı ve müzecilik mesleğinin de (Atasoy,1978:17) yeni ve güçlü değişimlerine neden olmuştur.

Modern dünya düzeninde müzelerin üstlendiği rol artık değişmiştir. Müzeler, küreselleşme sürecinde bölünme tehlikesiyle karşı karşıya kalan bugünün toplumlarını, hoşgörü ve evrensel barış adına birleştirmek için çaba gösteren kurumların başında gelmektedir. Yine müzeler, kültür ayrılığından çok, kültür bütünlüğünün sergilendiği yerlerdir (Atasoy,1978:20).

Global dünyadaki gelişmeler, teknolojideki baş döndürücü ilerlemeler toplumları da etkilemiş ve değiştirmiştir. Buna bağlı olarak müzelerin de görevleri ve işlevleri değişmiştir.

Bugünün müzeleri hantal yapılarından sıyrılmış, bir depo olarak kullanılmaktan kurtarılmışlardır. Merakı ve akı etkileyici bir işleve sahiptirler (Modan,1995).

Geçmiş anlamının, tarihe saygı duymanın ve artık kaybolan değerlere önem vermenin eğitimciler için önemli olduğu bir gerçektir. Gelecek nesil bu işlevi müzeler aracılığıyla en sağlıklı şekilde yerine getirebileceklerdir. En tarafsız, gözle görülür ve duysal değerlendirmelerini yapabileceklerdir. Kuşakların ve özellikle genç kuşağın müze alışkanlığını edinmesi demek, eğitimlerinin okulla sınırlı kalmayacağının göstergesidir.

Müze ve eğitim ilişkisini ele alabilmek için müze eğitbilimi, yaratıcı drama gibi kavramları açıklamakta yarar vardır.

Müze eğitbilimi, müzeciliğin özellikle toplumun çeşitli birimlerine (çocuklara, gençlere, yaşlılara ve çeşitli eğitim düzeyindeki insanlara) sergileme, bilgi verme, açıklama ve kanıtlama işlemi ile ilgili bölümünün örgün ve yaygın eğitimle birleştirmesi çalışmalarını kapsar. Aynı zamanda yöntem araştırmalarını da içermektedir (Şahin,1993:35).

Müzeler eğitsel işlevlerini yaratıcı drama yöntemini kullanarak yerine getirirler. Bu özelliğini de müzede yaratıcı drama kavramı karşılamaktadır.

Yaratıcı drama ise; doğaçlama, rol oynama vb. Tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanarak grup çalışması içinde, bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri kimi zaman soyut bir kavramı ya da bir davranışı, eski bilişsel örüntülerin

yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, yaşantı, duygu ve belki de tüm yaşamın gözden geçirildiği oyunsu süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılmasıdır (Modan1995).

Bu şekilde drama, tarihi aktarmada çok önemli bir işlev üstlenmektedir.

Müzelerin tarihçesi düşünüldüğünde koruma işlevlerinin yanı sıra belki farkında olmadan da yaygın eğitime hizmet ettikleri düşünülebilir. Çünkü ziyaretçiler müzeyi gezerken doğal olarak bir eğitim sürecinden geçmektedirler. Günümüz müzeciliği ile bu açıdan farkı, bu doğal eğitim sürecini kendi akışına bırakmamak olmuştur. Bu nedenlerle gelişmiş ülkelerin müzeleri çok önceleri bünyelerinde eğitim bölümleri kurmuşlar ve eğitici kadro ile çalışmışlardır.

Bugün müzelerdeki her etkinlik potansiyel bir eğitim yaşantısı olarak görülmekte, hem de doğrudan eğitim planları planlamakta ve gerçekleştirmektedir. Müzelerde yürütülen eğitim hizmetleri, genellikle eğitim bölümleri ve müze eğitimcileri tarafından gerçekleştirilmektedir. Müzelerin eğitim hizmetlerinin başında da programlı eğitim etkinlikleri gelmektedir. Batı ülkelerinde pek çok müze, çocuklara ve yetişkinlere programlı olarak bilim, kültür, sanat kursları düzenlemektedir (Seidel-Hudson,1999:6).

Müzelerin bu işlevlerini sadece bilgi vermekle sınırlandırmamak gerekir. Bu esnada birey kavrama, çözümlenme, sorgulama, yaratıcılık, ipuçlarından yeni bilgiler üretme gibi özelliklerini de geliştirmektedir. Ayrıca her yaşta insana müzeye gitme alışkanlığının kazandırılabilmesi de eğitim yoluyla gerçekleştirilebilir. Çok güzel bir eseri veya eserleri sadece görmek bile, insanda gerçek ve mükemmellik duygusunu uyandırmak için yeterlidir (Coremans,1963:104).

Müzelerin bu çeşit doğal etkilerinin yanında, sergilenen eserin anlam ve değerini anlatmak gibi de bir sorumluluğu vardır. Böylesi bir durum için her müzenin eğitici görevlerini tam olarak yerine getirdiği söylenemez. Bu konuda yeteri kadar faydalı olabilmek için müzeler eğitime, eğitim de etkili olabilmek için müzelere başvurmalıdır. Buradaki yararlı etkilerden biri de bireyin hayal gücünü kamçulamak, duygu odağını geliştirmektir (Coremans,1963:104).

Kimi toplumsal değişiklikler, geleneksel kültürler ile oluş halindeki yeni kültür arasında normal olarak bulunması gereken bağı koparma tehlikesi oluşabilmektedir. Müzeler bu konuda devreye girip yeni kültüre girişte rol alırlar.

Koleksiyon ve sergilerin de geçmişin unsurlarını göstermekle, ziyaretçinin geçmiş ile bugünkü durum arasındaki geçişinin bilincine varmalarını sağlamaktadırlar.

3.1. Müze Eğitimi Nasıl Verilmelidir

Öncelikle eserlerin açık ve tutarlı bir şekilde sergilenmesi gerekmektedir. Eseri tanıtan kişinin sadece eserlerle ilgili yüzeysel bilgileri yeterli değildir. Eseri tamamlayıcı bilgiler ustalıkla ve cezbedici yöntemlerle verilirse daha etkili olacaktır. Ziyaretçi ile iletişimin kurulabilmesi için tanıtan kişinin yorumlama şekli de önemlidir. Ancak kelimeler bireyde anlaşılır ve olumlu bir etki uyandırmasıyla birlikte tam tersi etki de yaratabilir. Yani bu açıklamalar ilgi çekici olabileceği kadar sıkıcı da olabilir. Her insanın aynı şey üzerinde bilmek istediği şeyler farklı olabilir. Hatta her insanın kavrama ve algı seviyesi de farklıdır, Bu farklılıklar amaca ulaşmaya engel teşkil eder. Elbette bir grubun tüm fertlerinin isteklerini getirebilmek mümkün değildir. Yine de konuşma, iletişimin bağlantı aracıdır (Harrison,1963:113). Bunun için;

Görevlinin, başarılı olabilmek için ziyaretçinin kafasında bir soru yaratmanın, bu soruya önceden cevap vermektense çoğu zaman daha faydalı olduğunu ve bu işin yabancıları için, bir tartışmanın basit bir açıklamadan daha karlı olduğunu anlamalıdır (Harrison,1963:116).

Önemli görüşlerden biri de, eser ile yakından temasın, sözlerden ve açıklamalardan daha önce olması gereğidir.

Eşyaya bakmak ve akıl yoluyla tanımak ziyaretçiye yetmeyecektir. Fazla olarak, ona daha büyük bir gayret göstermeye teşvik etmek, eşyanın özelliğini görmeyi ve yaşanmış tecrübe kazanmayı ona öğretmek de gerekecektir. Bazı müze eşyasına dokunmakta yıpratma tehlikesi yoktur; eğer ziyaretçilerin nezaret altında onları anlamalarına , yoklamalarına göz yumulursa, ellerinde tuttukları bu eşyayı daha çabuk anlayıp taktir ettikleri görülecektir. Böylece başka türlü hissetmelerine imkan olmayan bir gerçeklik intibasına sahip olacaklardır (Harrison,1963:116). Bu

konuda eşyayı daha iyi kavratmak açısından orijinal eserlerin kopyaları da mevcuttur. Kopyalar bu tür bir işlevi yerine getirecekleri için önemlidirler.

Müzelerde farklı eğitim malzemeleri de kullanılmaktadır. Bunlar seyrettikleri eşyayı özetleyen resimler yaptırmak için verilecek resim malzemeleri olabilir. Bu etkinlikler ziyaretçiyi konuya ve esere daha çok çekmektedir (özellikle çocuklar için geçerlidir). Bu etkinlik soru sormaya, eserler ve anlamları üzerinde düşünmeye, konuşmaya sevk eder. Hatta çocuklar için bu eğlencelidir de (Hooper,1999:163).

Müzelerin eğitime en çok faydalarının olduğu çocuk müzeleri bu konunun dışında bırakılmaz, ancak bu konuda farklı görüşler mevcuttur. Her ülkede bu konudaki görüş ve uygulamalar farklılık göstermektedir. Bu tür müzelerin faydaları genel olarak müzeler için geçerli olan sebepleri de içerir. Ayrıca çocukları kapsayan özel bir alana da sahiptir. Ancak bir diğer görüş ise, çocuk müzelerinin iki ayrı hatasının olduğunu kabul etmektedir. Bunlardan biri, çocuklarla yetişkinleri ilgilendiren konuların farklı olduğu ve çocukların toplumun geri kalan kesiminden ayrılmış görüntüsü vermeleridir. Bir diğer konu müze personeli ile ilgilidir; çocuk müzesi olması nedeniyle görevli personel daha basit, yalın, gerektiğinde çocuksu ifadeler kullanmak durumundadır. Bir önemli etken de çocukların çok önemli ve değerli eşya ile tanışmalarına engel olmasıdır (Harrison,1963:118).

3.2. Eğitimcilerin Özellikleri

Müzedede yapılan her şey, her türlü bilinçli niyetin dışında olsa bile, eğitici bir değer taşır. Eşyayı takdim şekli, onların düzenlemesini yöneten zeka, halkın hizmetindeki personelin sevimliliği ve inancı, malzeme ve tesislere hakim olan estetik güzellik, tipografik takdimle yayınların metinleri, işte bütün bunlar, görevleri halkı aydınlatmak olan hizmetler kadar etkili olabilir ve eğitime yardım edebilirler. Yalnız müzelerin bazı faaliyetleri özellikle eğitici olup, bu amaçla yetiştirilen ve bu işlere en kabiliyetli olan bir uzman personel tarafından yapılır. Doğal olarak, Müzenin faaliyet alanına giren konuları yabancı olanlara açıklamak isteyen her

kimsenin birçok konuda yeterli olması gerekir. Ancak tüm bilmesi ve hakim olması gerekenler kadar, hitap ettiği halkı da iyi tanması gerekmektedir. Müzedeki eşyayı taktir ettirmeyi başarmak için, insan tabiatını da koleksiyonlardaki eşya kadar yakından tanımak gerekir. Bu durumda tüm müzelerde pedagojik eğitim görmüş bir personelin bulunması zorunludur. Ancak böyle bir eğitim, bir erkek ya da kadının, çocukların ihtiyaçlarını, zevklerini, imkan ve kabiliyetlerini anlamasını sağlar, herkesin zevkini tatmin etmek ve en zeki kişilere olduğu gibi en az kabiliyet gösterenlere de muhtaç oldukları yardım ve teşviki göstermek amacıyla, daha yaşlı ziyaretçilere ustalıkla yol göstermeyi sağlayabilir (Horrison,1963:110).

Eşyanın ya da eserin tanıtımını yapacak kimsenin özellikle öğrenciler için tanındık olması gerekmez. Hatta tanındık değil, farklı bir insanın olması daha iyidir. Çünkü değişik bir görüş ve sesten daha etkili ve kamçılayıcı bir özelliği vardır. Üstelik sergilenen eser üzerinde öğrencilerin zihninde bir yer edinmesini sağlayacak kişinin, eseri çok iyi tanması ve değerlendirmesi gerekmektedir. Bu sebeple, tanıtımda görevli kimsenin kendisinde oluşan fikri, duyguyu aktarabilmesi için heyecanlı ve aktif olması gerekmektedir (Harrison,1963:112).

Eğitimcilerin niteliklerinin yanı sıra, eğitimin yapılacağı yer; her yer ve her an olabilir. Bir müzede eğitim için en uygun an, ilgi çekici bir eserin bir ziyaretçi tarafından dikkate alındığı bir an olabileceği gibi, en uygun yer de eserin kendisi ile ilgili şeylerle çevrilmiş olarak, en iyi ışık altında takdim edildiği müzenin salonudur (Hooper,1999:81).

Sergilere ve depolara ayrılmış olan yeri küçültmeye hakkı olduğunu sanan müzeler, çeşitli grupların yararına, müzenin faaliyetlerine ışık tutan prensiplere göre çeşitli şekillerde yararlanılan “gösteri” salonları, çalışma ya da çalışma salonları ayırmaktadırlar. Sergi salonlarından gelen eşya veya depolarda çekilen fotoğraflar, buralarda yapılan derslerde gösterilir ya da yorumlanabilir. Bu salonlarda konferanslar verilip, filmler veya projeksiyon filmleri gösterilebilir. Bundan sonra da dinleyiciler sergi salonlarına gidip oralarda, haklarında öğrendikleri genel bilgilerin ışığı altında bazı eserleri incelerler. Bazen bu salonlardan biri, eseri gördükten sonra, okumak, yazmak ya da ilgili yayınları karıştırmak isteyenler için kullanılır; bu durumda, ziyaretçiler için buraya kitaplar ve dergilerle bunlarla ilgili birkaç koleksiyon eşyası da konulabilir (Horrison,1963:113).

3. Müzede Sergileme ve Sunuş

Kendilerine en uygun ortamda görülen eserin, ziyaretçi üzerinde bıraktığı etki, bu konuda bir üçüncü şahsın tepkileri üzerine kurulmuş öğretimden daha etkilidir. Ayrıca iyi düzenlenmiş bir müze salonu , zihne ve göze en iyi şekilde düzenlenmiş bir sınıf ortamından daha çok ve geniş keşif imkanı sağlamaktadır (Harrison,1963:156).

Bir müze etkisini genişletebilmek için alanını da genişletme yoluna gidebilir. Örneğin okullara belli uzmanları göndererek açıklamalar yapabilir, müzeden bazı örnekler gösterebilir. Bu durum hem öğrencinin ilgisini arttırmada hem de kimi fiziki yetersizlikler nedeniyle müzeye gidemeyen öğrencilerde ön bilgilerin oluşmasında yardımcı olacaktır. Hatta müzeye gitme merakı ve isteği de uyandırmada etkili olacaktır. Ayrıca bu konuda müzeler, okullara örnek kopya eserler de bırakabilirler, İyi bir ödünç verme programı birçok müzenin başarıyla uyguladığı bir yöntemdir (Riviere,1962:19). Elbette bu durum, Türkiye’ye yaygın olarak uygulanan bir yöntem değildir.

Ödünç verilecek eşyanın özelliği konusunda hemfikir olunan düşünce, eserin seçimindeki kıstastır. Bu kıstas eserin uyandıracığı etki olmalıdır. Onu takdim ediş şeklinde göz önünde bulundurulacak belli başlı unsurlar; gerçeklik, basitlik ve görünüşdür. Görünüşten kastedilen, eserin görünüşünün ve durumunun resim konusu olmaya değer teşkil etmesidir (Riviere,1962:21).

Gezici sergiler de farklı toplulukların birbirini daha iyi anlamasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda daha çok insanın müzelerden faydalanmasını da sağlamaktadır.

Genellikle Arkeoloji müzelerinde tarihi, bilimsel sıralamalar konusunda haklı olarak çok titiz davranılır. İzleyiciye sağlam bilgiler verebilmek için hiçbir şey esirgenmez. Müzeciler eserlerin sağlıklı bir ortamda olmalarını sağladıkları gibi, en doğru algılanmalarını sağlayacak öğeleri de unutmazlar. Hepsinin altına açıklamalı tarihi bilgileri de eklerler. Ne var ki bu türden düzenlemeler tek boyutlu görüntüden kurtulamazlar. Bilimsel, tarihsel araştırmalar için son derece elverişli olan bu tek boyutlu düzenleme büyük kitleler için pek de ilginç gelmeyebilir (Aydın,1993:48).

Kimi eserlerde sunuş, sergilemede ikinci boyutu ortaya çıkarmaktadır. Açıkta veya camekan içinde sunulan eserlerin ikinci bir boyut eklenerek sunulmasına, toplumsal iradenin, bütünü kavrama isteği neden olmuştur denilebilir. Kullanıldığı yerde ve biçimde anlatım kazanan eserin bir korkuluk gibi asılıvermesi kimsenin hoşuna gitmemektedir. Böylelikle ikinci boyut kendiliğinden gelişmiş, bir yöntem haline gelmiştir denilebilir.

Bu özelliğın ardından üç boyut kavramı gelmektedir. Herhangi bir tarihi olayın canlandırılarak anlatımı, tarihi olayları durgun bir anlatımdan kurtarıp devingen bir gösteri haline getirmektedir. Bunun da önemli etkilerine her yerde değinilmiştir.

Sergilemedeki tüm bu faktörlerin yanı sıra koruma idare ve genel servislerin ihtiyaçlarına da, en az sergilemeye ayrılan yer kadar bölüm ayrılmalıdır (Aydın,1993:49).

Yapıtların etkisi, bilgiden çok duygu aracılığı ile algılandığından sergilemenin duyulara hitap etmesi gerekir. Sergilemede koleksiyonu oluşturan nesnelere ile koleksiyonu algılaması istenen bireyler arasında iletişimi sağlamak için müzelerin hedef kitleleri saptaması ve doğru yöntemleri uygulaması gerekmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yürütülmesinde izlenmiş olan yöntem, araştırmanın evreni, örnekleme, kullanılan verilerin türü ve kaynağı, veri toplama teknikleri ile verilerin çözümlenmesinde kullanılmış olan işlemler açıklanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada önce konu ile ilgili kaynak ve araştırmaların belirlenmesi amacıyla “kaynak tarama” yöntemi, daha sonra da “görüşme” tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın temelini görüşme sonucu elde edilen veriler oluşturmaktadır.

Evren

Araştırmanın evrenini Ankara ili, Polatlı ilçe merkezinde bulunan devlet ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan Resim-İş dersi öğretmenleri oluşturmaktadır. Polatlı ilçe merkezinde M.E.B. 2001 yılı sonu raporuna göre 19 devlet ilköğretim okulu bulunmaktadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Ankara ili Polatlı ilçe merkezinde bulunan 19 devlet ilköğretim okullarının (yaklaşık) % 52'si olan 10 ilköğretim okulunda görev yapan 15 Resim-İş dersi öğretmenleri oluşturmaktadır. Sanat eğitimcilerine yönelik görüşme çalışması yapılan 10 ilköğretim okulu ve görüşmeye katılan öğretmen sayısı aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Tabell

GÖRÜŞME YAPILAN İ.Ö. OKULLARI	GÖRÜŞMEYE KATILAN SANAT EĞİTİMCİSİ SAYISI
Atatürk İlköğretim Okulu	1 Öğretmen
İstiklal İlköğretim Okulu	1 “
13 Eylül İlköğretim Okulu	2 “
Mıhçıoğlu İlköğretim Okulu	3 “
Esentepe İlköğretim Okulu	1 “
Gazi İlköğretim Okulu	1 “
Mehmet Gönenç İlköğretim Okulu	1 “
Yavuz Selim İlköğretim Okulu	1 “
İnkılap İlköğretim Okulu	3 “
Namık Kemal İlköğretim Okulu	1 “
TOPLAM: 10 İlköğretim Okulu	15 Öğretmen

Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada öncelikle konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Kütüphane çalışmaları yapılarak, kaynaklardaki bibliyografya kısımları taranmış; konuyla ilgili kaynaklar ve elde edilmiş olan bilgiler sınıflanmıştır.

Veriler görüşme formu sonuçlarına göre elde edilmiştir. Görüşme formu soruları hazırlanmadan önce, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında görevli daha önce ilk ve ortaöğretimde sanat eğitimcisi olarak görev yapmış öğretim elemanlarına ve muhtelif ilköğretim okullarında görev yapmakta olan sanat eğitimcilerine danışılarak, ön görüşme yapılarak oluşturulmuştur.

Ayrıca görüşme formu sorularının hazırlanmasında, sanat eğitimi konusunda hazırlanmış tezlerle araştırmalarda kullanılan görüşme sorularından da yararlanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular sanat eğitiminde uzman kişilerin görüş ve direktifleri kapsamında son şeklini almıştır.

Verilerin Analizi

Görüşme formunda müzelerin; sanat eğitimindeki yeri ve önemini daha iyi ortaya çıkarabilmesi amacıyla, geniş kapsamlı ve net cevaplar alabilmeye yönelik sorulara daha çok yer verilmiştir. Her sorunun cevabı ayrı ayrı değerlendirilerek ele alınmış, araştırmanın konusuna yönelik ortak sorun, olumlu ya da olumsuz benzerlikler ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

İlköğretim Okulları ikinci kademe programında yer alan resim-iş dersi amaçlarının gerçekleştirilmesinde müze eğitiminin önemi konulu çalışmada, İlköğretim Okulları ikinci kademe Resim-İş dersi öğretmenleriyle yapılan görüşme sonucunda problem ve alt problemlere ilişkin alınan cevaplar bulgu olarak değerlendirilmiş ve bu bulgulara göre ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

1. Öğretmenlerin Resim-İş Derslerinde Müze Eğitime Yönelik Çalışmalar Hakkındaki Görüşleri:

“Resim-İş derslerinde müze eğitime yönelik çalışmalar yapıyor musunuz?” sorusuna 15 öğretmenden 14’ü (%93’ü) Evet cevabını verirken, 1 öğretmen (%7’si) Hayır cevabını vermiştir.

Görüldüğü gibi görüşmeye katılan grubun tamamına yakını (%93’ü) Resim-İş derslerinde müze eğitime yönelik çalışmalara yer vermiştir ve bu doğrultuda müze eğitime verilen önem açıkça görülmektedir.

2. Öğretmenlerin Müze Eğitime Yönelik Çalışmaları Nerede Gerçekleştirdiklerine Ait Görüşleri:

“Müze eğitime yönelik çalışmaları nerede gerçekleştiriyorsunuz?” sorusuna Evet diyen 14 öğretmenden 12’si (%86’sı) sınıfta derken, 1 öğretmen (%7’si) müzede ve 1 öğretmen ise (%7’si) hem müzede hem sınıfta cevabını vermiştir.

Grubun büyük bir çoğunluğu (%86’sı) müze eğitime yönelik çalışmaları sınıfta gerçekleştirmektedir.

Bugün müzelerdeki her etkinlik potansiyel bir eğitim yaşantısı olarak görülmektedir. Batı ülkelerinde pek çok müze, çocuklara ve yataşkinlere programlı

olarak bilim, kültür, sanat kursları düzenleyerek kapılarını açmıştır (Sidel-Hudson, 1996: 6).

Müzelerin işlevlerini sadece bilgi vermekle sınırlandırmamak gerekir. Müzede birey, çok güzel bir eseri veya eserleri sadece görerek bile kendisinde gerçek ve mükemmellik duygusunu uyandırabilir. (Coremans, 1963:104). Bu anlamda dersin, büyük bir çoğunluk tarafından sınıfta işlenmesi öğrenciler için önemli bir eksiklik oluşturmaktadır.

3. Öğretmenin Sınıfta Veya Müzede Gerçekleştirdiği Çalışmalar Hakkındaki Görüşleri:

“Sınıfta veya müzede gerçekleştirilen çalışmaları açıklar mısınız?” sorusuna 14 öğretmenin tamamı (%100’ü) müzede yer alan bir eserin kağıt üzerine çeşitli malzemelerle (pastel boya, kuru boya, sulu boya vb.) resmedilmesi cevabını vermiştir. Bunun dışında 1 öğretmen (%7’si) mukavva, çamur vb. malzemelerle üç boyutlu özgün çalışmalar, 4 öğretmen (%29’u) ise resim, dia vb. gibi görsel malzemelerle herhangi bir müzenin tanıtımını yapmıştır.

Görüldüğü gibi Resim-İş derslerinde müze eğitime yönelik çalışmalar yaptıran 14 öğretmenin tamamı (%100’ü) derste konuyla ilgili uygulama çalışmasına yer vermiştir.

Müzelerin, eğitim sürecinde kullanılması gereken önemli bir kurum olduğu gerçeği 21.yy. eğitimcileri tarafından sık sık dile getirilmektedir (Atasoy, 1978:11). Öğretmenlerin, bu konuda duyarlılık göstererek konuyla ilgili çalışmalar yaptırmaları olumlu bir gerçektir.

4. Öğretmenlerin Resim-İş Derslerinde Müze Eğitime Yönelik Teorik Anlatımlara Yer Verip Vermedikleri Hakkındaki Görüşleri:

“Derste konuyla ilgili teorik anlatımlara yer veriyor musunuz?” sorusuna cevap veren 14 öğretmenin tamamı (%100’ü) Evet cevabını vermiştir.

Öğretmenlerin tamamının, müze eğitimi hakkında teorik bilgilerin öğrencilere aktarımı konusundaki gerekliliğin farkında olduğu görülmektedir.

5. Öğretmenlerin Teorik Anlatımlarda Yer Verdikleri Konuların, Ana ve Alt Başlıkları Hakkındaki Görüşleri:

“Anlatılan konunun ana ve alt başlıkları nelerdir?” sorusuna cevap veren 14 öğretmenin verdiği cevaplar doğrultusunda aşağıdaki başlıklar ortaya çıkmıştır:

- Müzenin tanımı, özellikleri (10 öğretmen)
- Müzenin çeşitleri (5 öğretmen)
- Müzeler hakkında genel bilgi (İlk müze, Ankara’daki müzeler vs.) (8 öğretmen)
- Müzenin sağladığı yararlar (2 öğretmen)
- Müze ziyaretinde nelere dikkat edilmelidir (2 öğretmen)

Derste konuyla ilgili teorik anlatımlara yer veren öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (%66’sı) müzenin tanımı ve özellikleri üzerinde durmuştur. Müzenin bireye kazandırdığı yararlar sadece 2 öğretmen (%13’ü) değinerek, bu konuya gerekli önemin verilmediği görülmektedir. Aynı zamanda; verimli bir müze ziyareti nasıl olmalıdır, müzelerden nasıl faydalanılır gibi konulara hiçbir öğretmen değinmemiştir. Anlaşıldığı gibi derste konuyla ilgili teorik anlatımlarda büyük bir eksiklik söz konusudur.

6. Öğretmenlerin Resim-İş Derslerinde Öğrencilerle Müze Ziyaretlerinde Bulunup Bulunmadıkları Hakkındaki Görüşleri:

“Resim-İş derslerinde, öğrencilerle müze ziyaretlerinde bulunuyor musunuz?” sorusuna 2 öğretmen (%14’ü) Evet cevabını verirken, 12 öğretmen (%86’sı) Hayır cevabını vermiştir.

İdeal müze kavramının kendi kendine öğretimde, ileri düzey okulu olarak sunulması, öğretmenlerin yardım için gittikleri bir yer olarak seçmesi, onun fonksiyonel bir yapıda olduğunu göstermektedir (Atasoy, 1978:12).

Müze ziyareti esnasında birey kavrama, çözümlleme, sorgulama, yaratıcılık, ipuçlarından yeni bilgiler üretme gibi özelliklerini de geliştirmektedir. Ayrıca her yaşta insana müzeye gitme alışkanlığının kazandırılabilmesi de eğitim yoluyla gerçekleştirilebilir (Coremans, 1963:104). Grubun büyük çoğunluğunu oluşturan

(%86'sı) 12 öğretmenin bu konuda duyarsız kaldıkları ve öğrencilerde, müze ziyareti alışkanlığının oluşmasında olumsuz etken oldukları söylenebilir.

7. Öğrencilerle Müze Ziyaretinde Bulunan Öğretmenlerin, Kendilerinin ve Öğrencilerinin Hazırlıklarının Neler Olduğu Konusundaki Görüşleri:

“Müze ziyaretinden önce sizin ve öğrencilerinizin hazırlıkları neler oluyor?” sorusuna 2 öğretmen de:

Öğrenci hazırlığı: a) Yiyecek, içecek vb.

b) Çalışma yapabilmek amacıyla kağıt, kalem, silgi vb.

Öğretmen hazırlığı: a) Ulaşım, müze personeli ile irtibat

b) Gidilecek müze hakkında gerekli dokümanların hazırlıkları

Bir müze ziyaretinde gerekli olabilecek hemen her şey, hem öğrenci hem de öğretmen tarafından düşünülmüş ve hazırlıklarında bunlara yer verilmiştir. Ancak sağlık personeli gibi çok önemli bir unsur hazırlık aşamasında gözden kaçırılmıştır. Çocukların müze ziyaretinde bulunup, sağlıklı bir şekilde evlerine geri dönmeleri öğretmenin sorumluluğu altındadır. Görüşme sonucu alınan yanıtlardan bunun gözardı edildiği ortaya çıkmaktadır.

8. Öğretmenlerin Müze Ziyaretlerinde Herhangi Bir Sorunla Karşılaşıp Karşılaşmadıkları Hakkındaki Görüşleri:

“Müze ziyaretlerinde herhangi bir sorunla karşılaşıyor musunuz?” sorusuna, müze ziyaretinde bulunan 2 öğretmen de Evet cevabını vermiştir. Bunların neler olduğu hakkındaki görüşleri bir sonraki soruda açıklanmıştır.

9. Müze Ziyaretinde Bulunan Öğretmenlerin Karşılaştıkları Problemlerin Neler Olduğu Hakkındaki Görüşleri:

“Bu sorunlar genellikle nelerdir?” sorusuna 2 öğretmen de tek bir cevap olarak “ulaşım” sorununu belirtmişlerdir.

Türkiye'deki ekonomik şartlar gözönüne alındığında, müze ziyareti konusunda da bu olumsuzluğun gündeme geldiği görülmektedir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin yetersiz gelirleri ve devletin okullarına yaptığı maddi desteğin azlığı

nedeni ile müze ziyaretlerinin zorlaşması, öğrencinin müze ziyareti sonucunda kazanacağı olumlu gelişimini büyük ölçüde engellediği görülmektedir.

10. Müze Ziyaretinde Bulunan Öğretmenlerin, Müze Ziyareti Sonrasında Okulda Uygulama Çalışması Yaptırıp Yaptırmadıkları Hakkındaki Görüşleri:

“Müze ziyareti sonrasında okulda uygulama çalışması yaptırıyor musunuz?” sorusuna ise 1 öğretmen Evet cevabını verirken diğer öğretmen Hayır cevabını vermiştir.

Öğrencilerin müze ziyareti sırasında; müzede edindikleri görsel bilgileri çalışmalarına aktarmaları, onların yaratıcı yönlerini geliştirebilecekleri gibi öğrendikleri bu bilgilerin de kalıcılığına neden olacaktır. Görüldüğü gibi görüşme yapılan 15 öğretmenden, müze ziyaretinde bulunan 2 öğretmenin sadece 1 tanesi bu konuda duyarlı davranmıştır. Böylece müze ziyareti sonrasında okulda uygulama çalışmasının eksikliği söz konusudur.

11. Öğretmenlerin Müzede Veya Sınıf İçinde Yağılan Konuyla İlgili Çalışmaları Yarışma / Sergi Gibi Alanlarda Değerlendirip Değerlendirmedikleri Hakkındaki Görüşleri:

“Müzede veya sınıf içinde yapılan konuyla ilgili çalışmaları yarışma / sergi gibi alanlarda değerlendiriyor musunuz?” sorusuna 14 öğretmenin tamamı Evet cevabını vermiştir.

Sergi ve yarışmaların, öğrencinin motivasyonunu olumlu yönde etkilediğini düşünürsek, görüşme yapılan bütün öğretmenlerin bu konuda duyarlı yaklaşımları görülmektedir.

12. Öğretmenlerin Kuramsal ve Uygulamalı Müze Eğitimi Süreci Sonunda, Öğrencilerde Gerçekleştiğine İnanırları Davranış Değişiklikleri Hakkındaki Görüşleri:

“Kuramsal ve uygulamalı müze eğitimi sonunda öğrencilerinizde gerçekleştiğine inandığınız davranış değişiklikleri hangileridir?” sorusuna:

- Müzede yer alan tarihi eserlerin ne olduğunu yazma / söyleme,
- Tarihi eserlerin hangi döneme ve ulusa ait olduğunu yazma / söyleme,

- Geçmişten gelen tüm eser ve kültür varlıklarının ülkemize ait değerler olduğunu yazma / söyleme,

Seçeneklerini 14 öğretmenin tamamı (% 100'ü) işaretlemiştir.

Buna göre alt problemler (1) de yer alan müze eğitiminin tarihi eserler ve kültür varlıklarının tanıtılmasının sağlanmasında önemli rolü olduğu ve öğrencilerde yukarıda yer alan davranış değişikliklerinin gerçekleştiği tesbit edilmiştir.

- Tarihi eser ve kültür varlıklarının korunması gerektiğine inanma,
- Tarihi eser kaçakçılığına karşı duyarlılık gösterme,

seçeneklerini 14 öğretmenin tamamı (%100'ü) işaretlemiştir.

Alt problemler (2) de yer alan müze eğitiminin tarihi eserler ve kültür varlıklarının korunması ve gözetilmesi duyarlılığının kazanılmasında önemli rolü olduğu ve öğrencilerde yukarıda yer alan davranış değişikliklerinin gerçekleştiği görülmüştür.

Alt problemler (3) de yer alan müze eğitiminin geçmişteki sanat ve kültür değerleriyle çağdaş estetik değerler arasında ilişki bilincinin sağlanmasıyla ilgili olarak;

Öğretmenlerin % 71'inin "müzedeyer alan tarihi eserlerin resimlerini çizme" uygulama çalışmasını yaptırdığı, öğretmenlerin sadece % 7'sinin ise üç boyutlu çalışma yaptırdığı tesbit edilmiş, buna göre iki boyutlu uygulama çalışmaları ağırlıklı olarak yaptırılırken üç boyutlu çalışmalar yeterince önemsenmemiştir. Bunun önemli nedeni; üç boyutlu çalışmalar atölye ortamında gerçekleştirilebileceğinden, sınıf içi uygulamalarında iki boyutlu (resim) çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

Öğretmenlerin % 7'si "müzedeyer alan tarihi eserlerin çeşitli çağdaş tekniklerle yorumlanarak ürün ortaya koyabilme" seçeneğini işaretlemiştir.

Öğrencilerin müzedeyer alan tarihi eserleri yorumlayarak yapacakları çalışmalar sanatsal yaratıcılıklarını geliştirmede son derece önemlidir. Ancak öğretmenlerin bu çalışmaları yeterince önemsemedikleri görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ

İlköğretim Okulları ikinci kademe programı Resim-İş dersinde müze eğitiminin yeri ve önemi konulu araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre;

1. Resim-İş derslerinde, müze eğitime yönelik çalışmalara yer verilmiş ve bu doğrultuda müze eğitime verilen önem açıkça görülmüştür.
2. Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğunluğunun (%86'sı) müze eğitime yönelik çalışmaları sınıf ortamında gerçekleştirdiği ortaya çıkmıştır. Müze eserlerinin öğrenci tarafından yerinde gözlemlenerek, öğrencide gerçeklik ve mükemmellik duygusunu uyandırdığı göz önüne alınırsa; dersin büyük bir çoğunluk tarafından sınıfta işlenmesi büyük bir eksiklik olarak tesbit edilmiştir.
3. Resim-İş derslerinde müze eğitime yönelik çalışmalarda “uygulama çalışması”na (pastel, kuru boya, sulu boya, kil, mukavva vb. gibi malzemeler) yer verildiği görülmektedir.
4. Müze eğitiminde öğrencilerin teorik bilgiler açısından da donatılması konusunda, görüşmeye katılan öğretmenlerin tamamının bu konuda gerekli duyarlılığı göstermediği ortaya çıkmıştır. Öğretmenler tarafından, öğrencilere aktarılması gereken birçok önemli konuya (örn.; verimli bir müze ziyareti nasıl olmalıdır, müzelerden nasıl faydalanılır vb. gibi) yeterince değinilmediği anlaşılmıştır.
5. Öğretmen ve öğrencilerin büyük kısmının müze ziyaretinde bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Oysa ki, bireyde müze ziyareti alışkanlığının küçük yaşlarda başlatılması gerekmektedir. Ayrıca, verimli bir müze ziyareti ile öğrencide kavrama, çözümleme, sorgulama ve yaratıcılık gibi önemli özelliklerin ortaya çıktığı düşünülürse, bu konuda belirgin bir yetersizliğin görüldüğü açıkça ortadadır.
6. Öğrencilerin müze ziyaretinde bulunup, sağlıklı bir şekilde evlerine (geri) dönmeleri öğretmenlerin sorumluluğundadır. Öğrencilerle müze ziyaretinde bulunan öğretmenlerin “donanımlı” sağlık personeline yer vermediği görülmektedir.

7. Türkiye’deki ekonomik şartlardan kaynaklanan öğrenci ve öğretmenin yetersiz gelir düzeyi, devletin okullara sağladığı maddi desteğin yetersizliği; öğrencilerin müze ziyaretinde bulunamamasının en önemli nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Bunun çözümünde okul-müze işbirliğinin kurulması ve bu konuda devletin gerekli ekonomik desteği sağlaması gerekmektedir.

8. Öğrencilerin müze ziyareti sonrasında (evde ödev olarak veya sınıf ortamında), müzede edindikleri bilgileri çalışmalarına aktarmaları, yaratıcı yönlerini geliştirmede ve kalıcı bilgiler edinmelerine yardımcı olacakken; uygulama çalışmaları yapmadıkları ve öğretmenlerin bu konuda yeterli duyarlılığı göstermedikleri ortaya çıkmıştır. Ancak bunun yanında; “müze ortamında” yapılan veya müze ziyaretinde bulunmayan öğretmenlerin “sınıf ortamında” yaptırdıkları çalışmaların, yarışma veya sergi gibi alanlarda değerlendirildiği görülmektedir. Bu da öğrencilerin motivasyonunu yükseltmesi açısından oldukça önemlidir ve bu konuda öğretmenlerin, “duyarlı eğitmen” yaklaşımına örnek teşkil edebilecek bir tutum olarak tesbit edilmiştir.

9. Müze eğitiminin, tarihi eserler ve kültür varlıklarının tanıtılmasının sağlanmasında önemli rolü olduğu ve öğrencilerde; “müzede yer alan tarihi eserlerin ne olduğunu yazma/söyleme”, “tarihi eserlerin hangi döneme ve ulusa ait olduğunu yazma/söyleme” gibi davranış değişikliklerinin gerçekleştiği görülmüştür.

10. Müze eğitiminin tarihi eserler ve kültür varlıklarının korunması ve gözetilmesi duyarlılığının kazanılmasında önemli rolü olduğu ve öğrencilerde; “tarihi eserler ve kültür varlıklarının korunması gerektiğine inanma”, “tarihi eser kaçakçılığına karşı duyarlılık gösterme” gibi davranış değişikliklerinin gerçekleştiği tesbit edilmiştir.

11. Müze eğitiminin, geçmişteki sanat ve kültür değerleriyle çağdaş estetik değerler arasında ilişki bilincinin sağlanmasıyla ilgili olarak, öğretmenlerin tamamının “tarihi eserlerin resmini çizme” uygulama çalışmasını yaptırdığı olumlu bir gerçekken, sadece bir öğretmenin “üç boyutlu” çalışma yaptırması önemli bir eksiklik olarak dikkati çekmektedir. İki boyutlu uygulama çalışması ağırlıklı olarak yaptırılırken, üç boyutlu çalışmaların yeterince önemsenmediği görülmektedir. Yine sadece bir öğretmenin “müzede yer alan tarihi eserlerin çeşitli çağdaş tekniklerle yorumlanarak ürün ortaya koyabile” çalışmasını yaptırmaması; öğrencilerin sanatsal yaratıcılıklarını

geliştirmede son derece önemli olduğu düşünöldüğünde, büyük bir eksiklik olarak bu konunun yeterince önemsenmediğini ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Yahya. (1989). **Türk Eğitim Tarihi, Başlangıcından 1998'e**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:160

AKURGAL, Ekrem. (1998). **Anadolu Kültür tarihi**. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.

ARTUT, Kazım. (2001). **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Ankara: Anı Yayınları.

ATAGÖK, Tomur. (1999). *Yaşayan Müze Ve Eğitim, Sanat Dünyamız Dergisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Sayı:71 (24)

ATASOY, Sümer. (1978). *Eğitim Kurumu Olarak Müzeler*. **Arkeoloji ve Sanat**. İstanbul: 1 (23)

AYDIN, Şennur. (1993). **Müzeler İçin Düş Bilançosu**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

BALOĞLU, Zakai. (1990). **Türkiye'de Eğitim**. İstanbul: Tüsiad Yayınları.

BAYKAL, Serçin. ve PAYKOÇ, Fersun. (2000). **Müzecilikte yeni Yaklaşımlar**. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

CEZAR, Mustafa. (1971). **Sanatta Batıya Açılış Ve Osman Hamdi**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

COREMANS, Paul. (1963). **Laboratuvar Ve Görevi, Müzelerin Teşkilatlanması**. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

DAIFUKU, H. (1963). **Müze Ve Ziyaretçi**, Müzelerin Teşkilatlanması. Ankara: Türk Tarih Kurumu

ERBAY, Mutlu. (1997). **Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

ERGÜVEN, Mehmet. (1992). **Yoruma Doğru**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ERKÜN, Z. (1994). **Toplum – Müze İlişkisi Pekiştirecek Grafik Ürünler**. İstanbul: Harbiye Askeri Müze II. Müzecilik Semineri, 21 Eylül 1994, Bildiriler, 97 – 98.

ERTÜRK, Kemal. (1987). **Çağdaş Bilimsel Eğitim nedir?**. Ankara: Varol Matbaası.

ETİKE, Serap. (1985). *Gençliğin Sanat Eğitimine Kimi Değirmeler*. **Sanat ve Gençlik Sempozyumu**. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.

EYİCE, Semavi. (1950) *Eski Abidelerde Kurulan Müzeler*, **Türk Yurdu**. İstanbul: Halk Matbaası, 262 (17)

FALK, John H. Ve Dierking L.D. (1994). **The Museum Experience**. Washington, DC. Whalesback Books.

GARTENHAUS, Alan R. (2000). **Yaratıcı Düşünme Ve Müzeler**. (Çev. Ruhiser Mergenci, Bekir Onur), Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

GEIGER, Moritz. (1985). **Estetik Anlayış**. (Çev. Tomris Mengüşoğlu), İstanbul: Remzi Kitabevi.

GEORGE, E.Hein. (1998). **Learning In The Museum**, London and New York, Routledge.

GERÇEK, Ferruh. (1999). **Türk Müzeciliği**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. Başvuru Kitapları Dizisi: 65.

GÜVENÇ, Bozkurt. (1985). **Kültür Konusu Ve Sorunlarımız**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

HAKKI, İsmail. (1932). **Resim El İşleri ve Sanat Terbiyesi**, İstanbul: Muallim A. Halit Kitabevi.

HARRISON, Molly. (1963). **Eğitim Ve Müzeler**, Müzelerin Teşkilatlanması. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

HİSAR, A.Şinasi. (1956). *Müzelerimizin İlk Zamanları*, **Türk Yurdu**. İstanbul: Halk Matbaası, Sayı: 261.

HOOPER, Eilean.-Greenhill. (1999). **Müze Ve Galeri Eğitimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayınları.

KARADUMAN, Hüseyin. (1998). *Eski Eser Kaçakçılığı*. **1998 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 26 – 27.

KIRIŞOĞLU, Olcay Tekin. (1991). **Sanatta Eğitim**. Ankara: Demircioğlu Matbaası.

KIRIŞOĞLU, Olcay Tekin. (1991). **Sanat Eğitimi**. Hatay: Eğitim Kitabevi.

KOŞAY, Hamit Zübeyr. (1958). **Açık Hava Halk Müzeleri**. Ankara M.E.B. Yayınları.

MAY, Rollo. (1988). **Yaratma Cesareti.** (Çev. Alper Pysal). İstanbul: Metis Yayınları.

MODAN, Aydın. (1995). **Psikoloji Müzeye Giriyor.** Siyah Beyaz Gazetesi.

ÖNDER, Mehmet. (1989). **Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri.** Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, No:1095.

ÖNDER, Mehmet. (1992). **Türkiye Müzeleri.** Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

POLAT, Güldem. (1993). **İstanbul Arkeoloji Müzesinden Bir Grup Frig Keramiği.** İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

RIVIERE, G.H. (1962). **Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri.** (Çev. Selma İnal). İstanbul: ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları.

SAN, İnci. (1982). *Sanat Eğitimi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* Cilt 15, Sayı: 1, (221).

SAN, İnci. (1983). **Sanat Eğitimi Kuramları.** Ankara: Tan Yayınları.

SAN, İnci. (1984). *Kültür Aktarımı Ve Çağdaş Kültür Sorunu İçinde Sanat Eğitiminin Yeri, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 2 (143).

SAN, İnci. (1984). *Estetik Eğitimin Kısa Tarihsel Gelişimi ve Çağdaş Sanat Eğitimi, Öğretmen Dünyası Dergisi.* 49 (7).

SAN, İnci. (1985). **Sanat ve Eğitim.** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

SAN, İnci. (1987). **Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık**. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

SEİDEL, S. ve HUDSON, K. (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik**. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

ŞAHİN, Can. (1993). *Türkiye’de Plastik Sanatlar Eğitimi Veren Yüksek Öğretim İçin Orta Dereceli Okulların Önemi*, **Türkiye’de Yaygın Eğitim ve Sanat**, 1 (49).

ŞAPOLYO, Enver Behnan. (1936). **Müzeler Tarihi**. İstanbul.

TELLİ, Hidayet. 1990). *Türkiye’de Resim-İş Öğretimine Genel Bir Bakış*. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. 9 (17).

EKLER

DEĞERLİ ÖĞRETMEN ARKADAŞIM

“Sanat Eğitimi’nde Müzenin Yeri ve Önemi” konulu Yüksek Lisans (Master) tezi hazırlamaktayım. Sizin bu konudaki görüşlerinizi tesbit üzere bir “görüşme formu” hazırlanmıştır.

Form 13 sorudan oluşmaktadır. Eğer sizin görüşünüze uymayan sorular varsa cevap vermeyebilir, konuyla ilgili farklı görüş ve düşüncelerinize son soruda yer verebilirsiniz.

Soruları samimi ve gerçekçi görüşleriniz ile cevaplamanız araştırmanın objektifliğini artıracaktır. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak ve bu amaç dışında kullanılmayacaktır. İlgili ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Fatih VAROL

G.Ü. G.E.F.

Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

Resim-İş Eğitimi A.B.D.

Araştırma Görevlisi

GÖRÜŞME FORMU

1- Resim-İş derslerinde müze eğitime yönelik çalışmalar yaptırıyor musunuz?

- Evet Hayır

2- Yanıtınız evet ise, bu çalışmaları nerede gerçekleştiriyorsunuz?

- Sınıfta
 Müzede

3- Sınıfta / Müzede gerçekleştirilen çalışmaları açıklar mısınız?

(Çalışmanın konusu, türü, tekniği vb.)

4- Derste konuyla ilgili teorik anlatımlara yer veriyor musunuz?

- Evet Hayır

5- Yanıtınız evet ise, anlatılan konunun ana ve alt başlıkları nelerdir?

6- Resim-İş derslerinde, öğrencilerle müze ziyaretlerinde bulunuyor musunuz?

- Evet Hayır

7- Müze ziyaretinden önce, sizin ve öğrencilerinizin hazırlıkları neler oluyor?

8- Müze ziyaretlerinde herhangi bir sorunla karşılaşıyor musunuz?

- Evet Hayır

9- Yanıtınız evet ise, bu sorunlar genellikle aşağıdakilerden hangisi veya hangileri ile ilgili oluyor?

- Öğrenci Ulaşım
 Veli Müze personeli
 Okul İdaresi Diğer (Açıklayınız)

10- Müze ziyareti sonrasında okulda uygulama çalışması yaptırıyor musunuz?

- Evet Hayır

11- Müzede veya sınıf içinde yapılan konuyla ilgili çalışmalarını yarışma / sergi gibi alanlarda değerlendiriyor musunuz?

- Evet Hayır

12- Kuramsal ve uygulamalı Müze Eğitimi süreci sonunda öğrencilerinizde gerçekleştiğine inandığınız davranış değişiklikleri hangileridir?

- Herhangi bir olumlu davranış değişikliği gözlemedim.
 Müzede yer alan tarihi eserlerin ne olduğunu yazma / söyleme.
 Tarihi eserlerin hangi döneme ve ulusa ait olduğunu yazma / söyleme.
 Geçmişten gelen tüm eser ve kültür varlıklarının ülkemize ait değerler olduğunu benimseme.
 Tarihi eser kaçakçılığına karşı duyarlılık gösterme.
 Tarihi eser ve kültür varlıklarının korunması gerektiğine inanma.
 Müzede yer alan tarihi eserlerin resimlerini çizme.
 Müzede yer alan tarihi eserlerin üç boyutlu kopyalarını yapma.
 Müzede yer alan tarihi eserlerin çeşitli çağdaş tekniklerle yorumlanarak ürün ortaya koyabilme.